

KAPITEL V

INDKOMST- OG FORMUEFORDELING

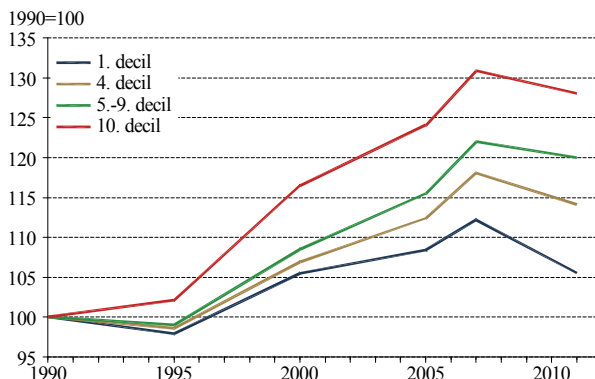
V.1 Indledning

I dette kapitel gives der en beskrivelse af udviklingen i den danske indkomst- og formuefordeling siden 1990.

Stigende indkomstulighed i OECD-landene

Indkomsterne i de vestlige lande er blevet mere ulige fordelt gennem de seneste årtier. I OECD-landene ses en tydelig tendens til, at indkomsterne i perioden siden 1990 er steget mest i toppen af indkomstfordelingen og mindst i bunden, jf. figur V.1.

Figur V.1 Indkomstudviklingen i OECD-området

Anm.: Indkomstfordelingen kan opdeles i 10 deciler, hvor eksempelvis 1. decil angiver de 10 pct. laveste indkomster, og 10. decil de 10 pct. højeste. Figuren viser den uvægtede gennemsnitlige disponible husholdningsindkomst i 17 OECD-lande. Der er taget højde for forskelle i husholdningernes størrelse.

Kilde: OECD (2015).

Kapitlet er færdigredigeret den 26. september 2016.

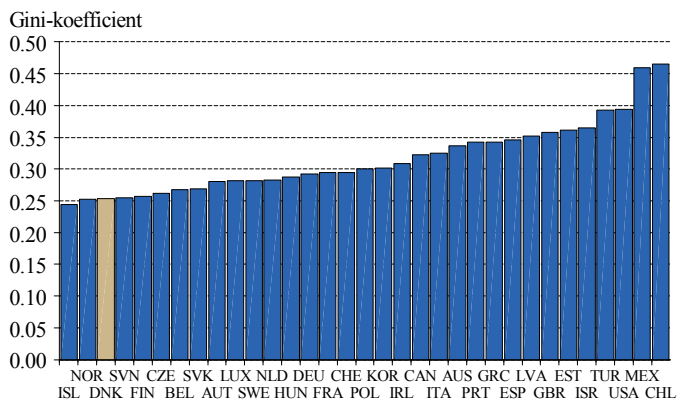
Udviklingen er særlig markant i USA

Endnu kraftigere har denne udvikling gjort sig gældende allerøverst i indkomstfordelingen i USA. I 1990 opnåede de højest tjeneende 1 pct. godt 14 pct. af den samlede indkomst. I 2013 var denne andel vokset til over 21 pct., jf. Saez (2015). Samme udvikling gør sig gældende allerøverst i indkomstfordelingen. Den andel af indkomsten, der gik til top 1-promille, steg således fra godt 2 pct. i 1990 til næsten 5 pct. i 2013.

Stigende, men stadig lav, ulighed i Danmark

Også i Danmark er indkomstuligheden vokset, men er set i en international sammenhæng fortsat lav. Blandt OECD-landene, er det kun i Island og Norge, at indkomsten er mere ligeligt fordelt end i Danmark, jf. figur V.2.

Figur V.2 Ulighed i indkomster

Anm.: Gini-koefficienten er beregnet på baggrund af den disponible indkomst pr. person. Ved opgørelsen af den disponible indkomst, er der taget højde for forskelle i husholdningernes størrelse. I et samfund, hvor indkomsten er helt lige fordelt, er Gini-koefficienten lig nul. Se boks V.1 i afsnit V.2 for en nærmere beskrivelse af Gini-koefficienten. Der er vist Gini-koefficienter for 2013 og 2014, alt efter om OECD har opgjort disse.

Kilde: stats.oecd.org.

Flere årsager til stigende ulighed i vesten

Der kan ikke fremføres nogen enkeltstående forklaring på stigningen i indkomstuligheden i den vestlige verden. Udviklingen er drevet af en lang række faktorer, der hver især har ydet et bidrag.

Årsager til den stigende ulighed

Teknologisk udvikling og globalisering øger lønforskelle ...

En af de oftest fremførte forklaringer på den generelle tendens til øget ulighed er såkaldt *skill-bias*, jf. eksempelvis Goldin og Katz (2008). Begrebet dækker over, at den teknologiske udvikling har ført til en stigning i efterspørgslen efter højtuddannet i forhold til lavtuddannet arbejdskraft. En forklaring på den vigende efterspørgsel efter lavtuddannet arbejdskraft er, at de funktioner, som disse personer varetager relativt nemt kan erstattes af maskiner. Samtidig har globaliseringen øget den internationale konkurrence, særligt på områder hvor lavtuddannede er de mest udsatte. Samlet set styrker disse kræfter lønforhandlingsstyrken blandt de højtuddannede og svækker den blandt de lavtuddannede, og som konsekvens heraf øges lønforskellene.

Forklaringer på stigende ulighed drevet af de allerhøjeste indkomster

Den del af uligheden, der er drevet af en særligt høj vækst blandt de allerhøjeste indkomster, kan skyldes, at teknologi og globalisering af forskellige årsager især har øget efterspørgslen efter de allermest talentfulde inden for bestemte områder – de såkaldte *superstars*, jf. Rosen (1981). Fremkomsten af disse superstars, der kan opnå ekstremt høje indkomster, forklares typisk som resultatet af såkaldte skalaeffekter, dvs. muligheden for at brede sit produkt ud til et meget stort marked ved kun ganske små forøgelse af sin arbejdsindsats. Eksempler herpå er musikere og sportsudøvere, der grundlæggende udfører det samme arbejde, hvad enten vedkommende har mange eller få tilhængere. Et andet eksempel er fremkomsten af apps eller innovationer indenfor sociale netværk, såsom Facebook. Hvis det lykkes at opfinde et populært koncept, kan det hurtigt bredes ud og opnå en altdominerende markedsandel og i sidste ende føre til stor rigdom.

Højere ulighed kan også afspejle øget *rent seeking*

Hvis den enkeltes aflønning ikke afspejler produktivitet, eksempelvis fordi der er usikkerhed omkring denne, kan indretningen af skattesystemet potentielt også påvirke ulig-

heden i indkomster igennem en *rent seeking*-effekt. Dette dækker eksempelvis over, at en lavere marginalskat forstærker den enkeltes tilskyndelse til at anvende ressourcer på at forhandle højere lønninger eller andre typer af kompensation hjem. En sådan effekt er formentlig vigtigst for topledere og andre personer med høje indkomster, hvor en væsentlig andel af indkomsten bestemmes igennem individuel forhandling.

**Rent seeking
kan være vigtig
i praksis**

Såfremt disse *rent seeking*-effekter er vigtige, betyder det, at lavere marginalsatter kan øge før-skat arbejdsindkomsterne for nogle grupper, uden der samlet er blevet skabt mere værdi i samfundet. Den eksisterende indkomst er blot blevet fordelt på en anden måde. Piketty mfl. (2014) præsenterer forskellige resultater, der indikerer, at *rent seeking* kan udgøre en vigtig del af forklaringen på den øgede indkomstulighed over de senere årtier. Eksempelvis er der ikke nogen tegn på, at de lande, der i perioden siden 1960'erne har oplevet de største fald i marginalsatterne for de højeste marginalsatter samtidig har haft højere økonomisk vækst end de andre lande. Forskningen har imidlertid ikke kunnet dokumentere væsentlige *rent seeking*-effekter for højtlønnede i Danmark, jf. oversigten i Tranæs mfl. (2006).

**Stigende forskelle
i kapital-
indkomster i
fremtiden?**

En stigende indkomstulighed, der opstår som følge af ændrede beskæftigelses- og lønforhold, kan desuden blive forstærket af, hvordan kapitalindkomsten fordeles. Piketty (2014) rejste stor debat om dette emne ved at forudsige, at tendensen til, at formuer, og dermed kapitalindkomster, vokser kraftigere end arbejdsindkomst, vil fortsætte i fremtiden.

**Er væksten i
formuen større
end den generelle
økonomiske
vækst?**

Det bærende argument er, at realrenten i gennemsnit er større end den økonomiske vækstrate. Samtidig trækker det i retning af øget formueulighed, at afkastgraden generelt er større på store end på små formuer, jf. Andersen og Nielsen (2016). I det omfang, at meget rige personer giver deres formue videre til familiemedlemmer, eksempelvis i form af arv, opstår en tendens til en stærkere og stærkere formuekoncentration over tid. Andre sår imidlertid tvivl om dette ræsonnement, herunder bl.a. Mankiw (2015). Han argumenterer, at væksten i formuerne over tid er lavere end realren-

ten, både fordi man løbende forbruger af sin formue, og fordi formuen flere steder udsættes for beskatning. Herudover påpeger han, at formuekoncentrationen svækkes, hver gang formuende personer finder samme med ikke-formuende personer.

**Forhold på
arbejdsmarkedet**

De institutionelle rammer på arbejdsmarkedet kan desuden spille en rolle, men her er resultaterne mindre entydige. Generelt er de vestlige arbejdsmarkeder blevet dereguleret de seneste årtier, ligesom fagforeningernes medlemstal er faldet. Dette kunne forventes at føre til større ulighed, og størsteparten af de empiriske forskningsresultater tyder om noget på, at liberaliseringerne af arbejdsmarkederne har trukket i retning af at øge uligheden, jf. eksempelvis Dabla-Norris mfl. (2015).

Afvejning mellem effektivitet og fordeling

De ovenstående forklaringer på den stigende indkomstulighed har det til fælles, at de i væsentlig grad er drevet af markedsmæssige forhold, og at de ikke direkte kan tolkes som resultatet af en bevidst fordelingspolitisk strategi.

**Økonomisk
politik har
øget uligheden**

Flere lande har imidlertid de seneste årtier ført en politik på skatte- og overførselsområdet, der fører til mindre omfordeling, herunder bl.a. USA og Sverige, jf. Andersen og Mai-bom (2016). Samme tendens spores i Danmark, hvor den økonomiske politik de seneste år har fokuseret meget på at øge arbejdsudbuddet. Dette er bl.a. sket ved at styrke incitamentet til at deltage på arbejdsmarkedet ved at indføre et beskæftigelsesfradrag og ved generelt at reducere de sociale ydelser for personer udenfor arbejdsmarkedet. Herudover er marginalskatterne for mellem- og højindkomstgrupperne reduceret, hvilket har haft til formål at forøge arbejdstiden. Sådanne tiltag, der øger arbejdsudbuddet, sker på bekostning af ligheden i indkomstfordelingen.

**Afvejning mellem
effektivitet og
fordeling er et
politisk valg**

I praksis indebærer indgreb på skatte- og overførselsområdet næsten altid en afvejning mellem den økonomiske effektivitet på den ene side og fordelingen af indkomsterne på den anden. Begge dele kan betragtes som samfundsøkonomiske goder, jf. bl.a. Jones og Klenow (2016). Afvejningen

mellem økonomisk effektivitet og lighed er i sidste ende et politisk valg.

Bør udfald eller muligheder lægges til grund?

Dette politiske valg vil typisk tage afsæt i en vurdering af, hvilken grad af ulighed, der findes "acceptabel". Rimeligheden kan tage udgangspunkt i såvel de *udfald* som de *muligheder*, borgerne står overfor. Hvis det er indkomstfordelingen der lægges til grund for vurderingen, har man baseret sig på udfaldet.

Indkomsten fortæller ikke altid hele historien om de økonomiske muligheder

Når man tager udgangspunkt i udfaldet, ses der bort fra, at personerne gennem deres frivillige valg kan have påvirket udfaldet. En person, der frivilligt vælger at bruge en relativt stor andel af sin samlede tid på fritid, vil alt andet lige stå tilbage med en lavere disponibel indkomst end en ellers identisk person, der i stedet vælger at bruge en forholds-mæssig stor andel af sin tid på at arbejde. Den første person kan imidlertid ikke karakteriseres som ringere stillet. Han eller hun har blot anbragt sig selv i en situation med en lavere disponibel indkomst, fordi vedkommende har relativt stærke præferencer for fritid.

Ligheden kan vurderes som et øjebliksbillede eller over et livsforløb

En anden vigtig dimension i diskussionen er, hvorvidt ligheden i indkomstfordelingen skal vurderes på baggrund af et øjebliksbillede eller ses over et livsperspektiv. Et eksempel er en studerende på en lang videregående uddannelse, der i et øjebliksbillede har en lav indkomst, men i et livsperspektiv har udsigt til en høj indkomst. Personen befinder sig nederst i indkomstfordelingen i øjebliksbilledet, men i toppen i livsperspektivet.

Analyserne og deres formål

Formål

Formålet med analyserne i dette kapitel er at give et overblik over de seneste årtiers udvikling i den danske indkomstfordeling. Herudover berører kapitlet udviklingen i formuefordelingen.

Afdækning af kilder til årsagen

Analyserne gør ikke forsøg på at identificere de underliggende strukturelle årsager til udviklingen i uligheden, jf. de nævnte teorier ovenfor. Derimod foretages en opsplitning af udviklingen i indkomstfordelingen i arbejdsindkomster,

kapitalindkomster, indkomstoverførsler og ændringer i skattesystemet. Herudover ses der på i hvilket omfang ændringer i befolkningens sammensætning har påvirket udviklingen.

Kapitlets struktur

I afsnit V.2 præsenteres udviklingen i den danske indkomstfordeling. I afsnit V.3 foretages en dekomponering af udviklingen i den disponible indkomst, og i afsnit V.4 ses der nærmere på fordelingen af formuerne. I afsnit V.5 præsenteres en sammenfatning og vurdering af resultaterne.

V.2 Udviklingen i indkomstfordelingen

I dette afsnit beskrives udviklingen i indkomstuligheden over de seneste 25 år. Indkomstuligheden er steget siden 1990, og uligheden er steget både i toppen og bunden af indkomstfordelingen. Personer med de højeste indkomster har en større andel af de samlede indkomster, og der er samtidigt kommet flere fattige. Det er særligt blandt personer med tilknytning til arbejdsmarkedet, at uligheden er steget.

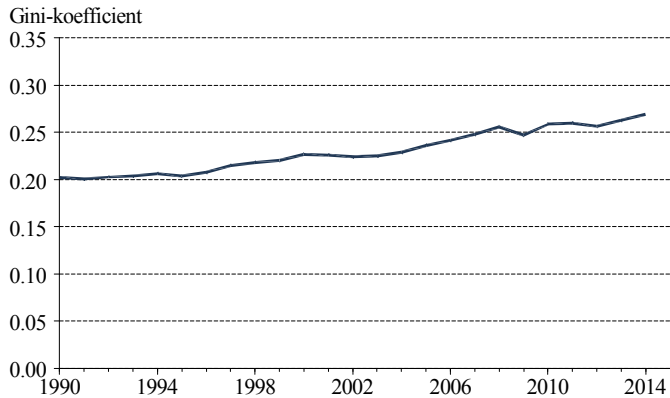
Indkomstulighed

Uligheden er steget de sidste 25 år

Gini-koefficienten for den ækvivalerede disponible indkomst er 0,27 i 2014, hvilket er det højeste, den har været de sidste 25 år, jf. figur V.3.¹ I 1990 var Gini-koefficienten 0,20, og den har med mindre udsving været støt stigende siden. Gini-koefficienten giver et samlet mål for indkomstuligheden i en befolkning, og større indkomstulighed medfører større Gini-koefficient, jf. boks V.1.

1) Uligheden var dog betydeligt højere i starten af 1900-tallet, end den er i dag, jf. Atkinson og Søgaard (2016).

Figur V.3 Indkomstulighed

Anm.: Beregningen er lavet på den ækvivalerede disponible indkomst. Gini-koefficienten afviger fra den i figur V.2 i afsnit V.1 på grund af, at De Økonomiske Råd og OECD bruger forskellige metoder til opgørelse af indkomst, jf. boks V.2.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Forventet indkomstforskel på ca. 60.000 kr.

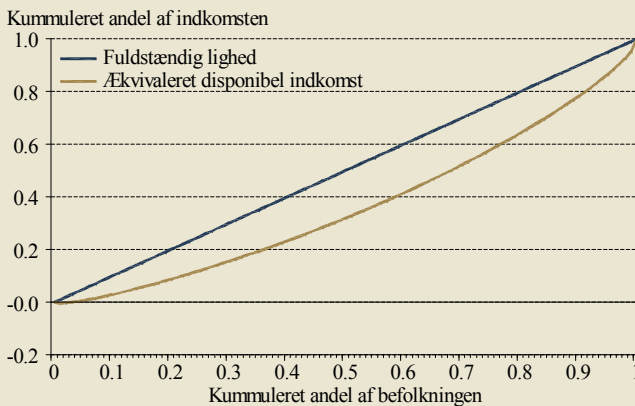
Gini-koefficienten kan opfattes som den forventede indkomstforskel mellem to vikårligt valgte personer i befolkningen som andel af gennemsnitsindkomsten, jf. Pyatt (1976). I 2014 er den gennemsnitlige ækvivalerede disponible indkomst 220.000 kr., og udvælges to tilfældige personer i befolkningen vil den forventede forskel på deres indkomster således være $220.000 \cdot 0,27 = 59.400$ kr. Hvis Gini-koefficienten havde været 0,20 som i 1990, havde den forventede forskel været 44.000 kr.

Dette afsnit har fokus på ækvivalerede disponible indkomster, idet den disponibel indkomst afspejler det beløb, den enkelte har til rådighed til forbrug, jf. boks V.2.

Boks V.1 Beregningen af Gini-koefficienten

Gini-koefficienten er et mål for ulighed og beregnes ved hjælp af en Lorenz-kurve. Lorenz-kurven opgøres ved at opstille alle personer efter størrelsen af deres indkomst. Derefter beregnes den andel af den samlede indkomst, hver person og alle personer med lavere indkomster end vedkommende tilsammen tjener. For eksempel angiver den 10. percentil (1. decil) den indkomstandel, som de 10 pct. af befolkningen med de laveste indkomster har tilsammen. I en befolkning med fuldstændig lighed vil alle have samme indkomst, og x pct. af befolkningen vil således have x pct. af den samlede indkomst. I figur A herunder viser den blå kurve Lorenz-kurven for den helt lige fordeling, mens den brune er Lorenz-kurven for den ækvivalerede disponible indkomst i Danmark i 2014. Gini-koefficienten beregnes som arealet mellem den fatiske Lorenz-kurve og kurven for den helt lige fordeling (arealet mellem den brune og den blå kurve) divideret med arealet under kurven for den helt lige fordeling (arealet under den blå kurve).

Figur A Lorenz-kurve. 2014.

Anm.: Se boks V.2 for definition af ækvivaleret disponibel indkomst.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Boks V.2 Indkomstdefinitioner og -afgrænsninger

I analyserne af indkomstforskelle anvendes følgende begreber:

1. *Disponibel indkomst*: Summen af arbejds-, kapital- og overførselsindkomster samt udbetaling af private og arbejdsgiveradministrerede pensioner minus personlige skatter inklusive ejendomsværdiskatter
2. *Arbejdsindkomst*: Lønindkomst (3) plus overskud af egen virksomhed
3. *Lønindkomst*: Skattepligtig løn inkl. frynsegoder, skattefri løn, jubilæums- og fratrædelsesgodtgørelser samt værdi af aktieoptioner, løn under sygdom og honorar for bestyrelsesarbejde, og ekskl. pensionsindbetalinger.
4. *Kapitalindkomst*: Realiserede kapitalindkomster og den økonomiske lejeværdi af egen bolig
5. *Overførselsindkomst*: Offentlige indkomstoverførsler som f.eks. kontant-hjælp, offentlige pensioner, dagpenge og børnefamilieydelse

Den økonomiske lejeværdi indgår i boligejernes kapitalindkomst. Herved opgøres den disponible indkomst både for ejere og lejere før udgifter til bolig. Lejeværdien er opgjort i overensstemmelse med Danmarks Statistiks definition ved at beregne, hvad en bolig ville koste i årlig husleje, hvis den skulle have været lejet i stedet for at være ejet. Denne opgørelse tager ikke højde for kapitalgevinster, men indeholder vedligeholdelsesudgifter ved at eje en bolig. I boks V.7 i afsnit V.3 diskuteres betydningen af definitionen af lejeværdi af egen bolig for den beregnede indkomstulighed.

For at gøre indkomsterne og dermed forbrugsmulighederne sammenlignelige på tværs af familier med forskellig størrelse korrigeres hver families indkomst med den såkaldte ækvivaleringsfaktor. Alle indkomstbegreber ækvivaleres indenfor familien ved at dividere familiens samlede indkomst med ækvivaleringsfaktoren beregnet som $(\text{antallet af voksne} + 0,6 \cdot \text{antallet af børn})^{0,8}$. Hver enkelt person i husholdningen får tildelt en indkomst, der er lig husstandens samlede indkomst divideret med ækvivaleringsfaktoren. Det betyder, at fordelingen af den ækvivalerede indkomst er mere lige end fordelingen af den personlige indkomst. For en enlig er ækvivaleringsfaktoren 1, mens den for en familie med to voksne er 1,74, og for en familie med to voksne og to børn er den 2,54. Den her anvendte ækvivaleringsfaktor tager afsæt i Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse, standardbudgetter fra Forbrugerrådet og det danske system af offentlige indkomstoverførsler, jf. Jørgensen (2001).

Boks V.2 Indkomstdefinitioner og - afgrænsninger, fortsat

Hvor andet ikke er angivet, omfatter analyserne i dette kapitel personer over 17 år, der indgår i familier, hvor:

- mindst en person er kategoriseret som voksen
- alle voksne i familien er fyldt 18 år ultimo året
- alle voksne bor i Danmark både primo og ultimo året og har ikke været udvandret i løbet af året
- alle voksne er fuldt skattepligtige i Danmark
- familiens samlede disponible indkomst er forskellig fra nul og består af andet end den grønne check

Det er dog valgt at udelade familier, hvis samlede indkomst er nul eller lig den grønne check, da det vurderes, at disse familier/personer enten reelt er forsørgt af andre, slet ikke opholder sig i Danmark, eller at der er mangelfulde oplysninger om deres indkomst. I 2014 er der 18.000 personer i denne kategori, hvilket svarer til 0,4 pct. af analysepopulationen.

Definitionen af indkomstbegreber, ækvivaleringsfaktor og analysepopulation har indflydelse på den beregnede ulighed. Andre institutioner bruger andre definitioner, og de beregnede Gini-koefficienter vil derfor afvige. Eksempelvis anvender Eurostat et indkomstbegreb, der ikke inkluderer lejeværdi af egen bolig, og opgørelsen er baseret på både registerdata og survey for en stikprøve af den danske befolkning, jf. Danmarks Statistik (2013). OECD bruger registerdata for Danmark, men inkluderer ikke lejeværdi af egen bolig eller renteudgifter i indkomstopgørelsen. Derudover bruger både Eurostat og OECD en anden ækvivaleringsfaktor end den her anvendte. Danmarks Statistik og Lovmodellen bruger ligeledes en anden ækvivaleringsfaktor, mens Lovmodellen desuden bruger en anden definition af lejeværdi af egen bolig, end den her anvendte. Alle de nævnte institutioner finder dog, at indkomstuligheden er steget i Danmark.

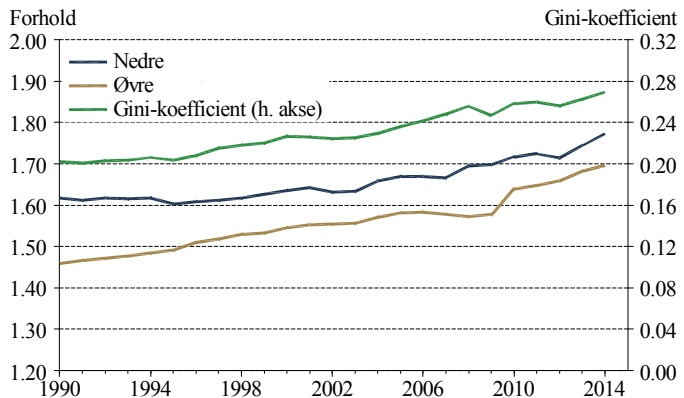
Analyserne i dette afsnit måler udviklingen i uligheden fra 1990 til 2014, idet de tilgængelige data i denne periode vurderes at være nogenlunde konsistente.

Indkomstspredning i bunden og i toppen

Uligheden er steget både i bunden og i toppen

Den stigende indkomstulighed målt ved Gini-koefficienten skyldes både øget ulighed i bunden og i toppen af indkomstfordelingen. Uligheden i den nedre del af indkomstfordelingen er målt ved forholdet mellem medianen og 10. percentil, mens uligheden i øvre del er målt ved forholdet mellem 90. percentil og medianen. Bortset fra mindre udsving har uligheden i både den nedre og øvre del af indkomstfordelingen været stigende siden 1990'erne, jf. figur V.4. Uligheden i den øvre del af indkomstfordelingen er dog steget mere end uligheden i den nedre del de seneste 25 år.

Figur V.4 *Uligheden i nedre og øvre del af indkomstfordelingen*

Anm.: Nedre svarer til medianen/10. percentil, og øvre svarer til 90. percentil/medianen. Beregningen er lavet på den ækvivalerede disponible indkomst.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

I det følgende undersøges henholdsvis topindkomsterne og personer i fattigdom nærmere.

De højeste indkomster

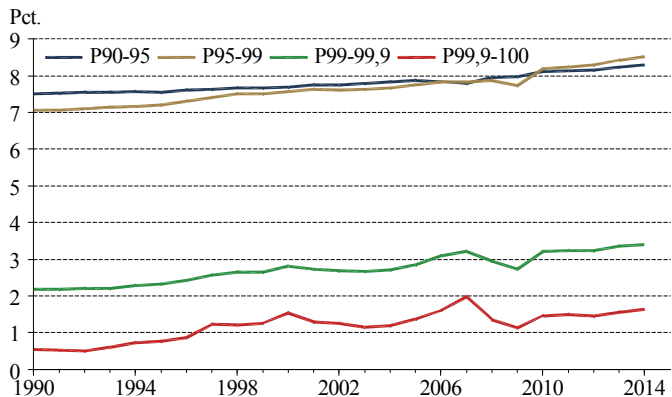
Topindkomsternes andel af den samlede indkomst er steget

Over de seneste 25 år har de højeste indkomster udgjort en stigende andel af den samlede disponible indkomst, jf. figur V.5. Stigningen i topindkomsternes andel af den samlede indkomst er sket nogenlunde jævnt over perioden. Blandt de allerhøjeste indkomster var der dog et midlertidigt fald under den forrige lavkonjunktur i 2002-2004 og igen i starten af den seneste lavkonjunktur i 2008/2009.

Den øverste promille har 1,6 pct. af indkomsten

Gruppen af personer, der ligger i 90.-95. percentil i indkomstfordelingen, har siden 1990 øget deres andel af den samlede disponible indkomst fra 7,5 pct. til 8,3 pct. Det svarer til en stigning på 10 pct. Gruppen af personer, der ligger i 95.-99. percentil har øget deres andel af den samlede indkomst med 20 pct. Men det er især dem med de allerhøjeste indkomster, der har øget deres andel af den samlede disponible indkomst. Promillen med de højeste indkomster har i løbet af de sidste 25 år mere end tredoblet deres andel af de samlede indkomster fra 0,5 pct. til 1,6 pct.

Figur V.5 Topindkomsternes andel af indkomsten

Anm.: Beregningen er foretaget på den ækvivalerede disponible indkomst.

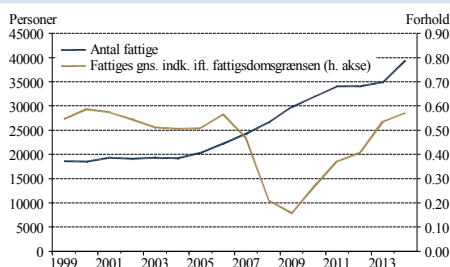
Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Personer i fattigdom

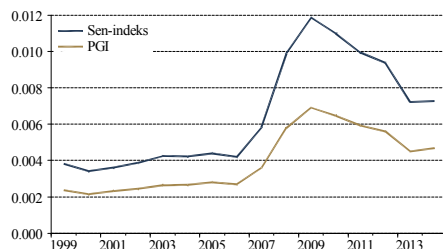
Stigende antal fattige...

Ekspertudvalget om fattigdom (2013) anbefaler, at økonomisk fattige som udgangspunkt defineres som personer, der har en ækvivaleret disponibel indkomst, som er under 50 pct. af medianindkomsten, jf. boks V.3. Med denne fattigdoms-definition har antallet af fattige været stigende siden midten af 2000'erne. I perioden 1999 til 2005 lå antallet af fattige voksne nogenlunde stabilt omkring 19.000, men siden da er antallet af fattige steget hvert år, så der i 2014 var 39.400 fattige voksne, jf. figur V.6. Udviklingen i andelen af fattige i den voksne befolkning følger udviklingen i antal fattige, og i 2014 var knap 1 pct. af de voksne fattige.

Figur V.6 Fattige voksne

Figur V.7 Fattigdomsmål

Anm.: For at opgørelsen kan være sammenlignelig over tid, indgår gæld til det offentlige ikke i formueopgørelsen. For definition af fattige se boks V.3 og for definition af Sen-indeks og PGI se boks V.4.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

...men de fattige er ikke blevet fattigere

Der var et markant dyk i forholdet mellem de fattiges gennemsnitsindkomst og fattigdomsgrænsen i perioden 2008-12, men fra 2013 er den oppe på samme niveau som før finanskrisen.² I forhold til den øvrige befolkning er de fattige i gennemsnit således nogenlunde lige så fattige i 2014, som de var i starten af 2000'erne.³

- 2) Faldet i de fattiges gennemsnitsindkomst skyldes primært, at der er relativt mange med negative indkomster i disse år.
- 3) Gini-koefficienten blandt de fattige steg ligeledes markant i perioden 2008-2012, mens den ligger på nogenlunde samme niveau i 2013-14 og 1999-2007.

Sen-indekset og PGI er også steget

Poverty Gap Indekset (PGI) beskriver på en gang antallet af fattige og graden af fattigdom, mens Sen-indekset desuden tager højde for uligheden blandt de fattige, jf. boks V.4. Hvis flere bliver fattige, eller de fattige bliver relativt dårligere stillet vil de to indeks alt andet lige stige. Desuden vil Sen-indekset alt andet lige stige, hvis uligheden blandt de fattige stiger. Både PGI og Sen-indekset steg markant i 2008 og 2009 for derefter at falde igen, jf. figur V.7. Stigningen i 2008 og 2009 afspejler det markante fald i gennemsnitsindkomsten blandt de fattige i de år. Fra 2013 og frem er afstanden mellem de fattiges gennemsnitsindkomst og fattigdomsgrænsen igen oppe på nogenlunde samme niveau som før finanskrisen, men både PGI og Sen-indekset er højere end før krisen. Dette afspejler primært, at flere er blevet fattige.

Boks V.3 Definition af fattigdom

Fattige defineres her som personer, der opfylder følgende:

- Den ækvivalerede disponible indkomst er under 50 pct. af medianen for de disponible indkomster i befolkningen tre år i træk
- Familiens formue er under 100.000 kr. pr. voksen (2010-niveau). Pensionsformuer medregnes ikke
- Personen er ikke uddannelsessøgende eller i husstand med uddannelsessøgende over 17 år

Formue giver ligesom indkomst forbrugsmuligheder, og derfor defineres man kun som fattig, hvis man har en formue under formuegrænsen. Formuegrænsen på 100.000 kr. svarer nogenlunde til 50 pct. af medianen for de disponible indkomster.

Der ses bort fra studerende, idet studerende som udgangspunkt har en lavere indkomst i en periode med forventningen om senere at kunne øge deres indkomst som følge af de kvalifikationer, som uddannelsen medfører. Da indkomsten opgøres på familieniveau, ses også bort fra personer, der bor sammen med personer under uddannelse.

Den anvendte fattigdomsdefinition blev anbefalet af Ekspertudvalgte om fattigdom (2013). Ekspertudvalgets forslag blev gjort til den officielle fattigdomsgrænse i 2013, men blev afskaffet som officielt begreb efter regeringsskiftet i 2015. OECD og Eurostat anvender andre lignende fattigdomsdefinitioner, men også med disse definitioner vil antallet af fattige i Danmark være stigende. OECD definerer fattige som personer med en indkomst på under 50 pct. af medianindkomsten, mens Eurostat definerer fattigdomsgrænsen som 60 pct. af medianen. Ligesom her undersøger OECD indkomsten tre år i træk, mens Eurostat undersøger indkomsten i tre ud af fire år. Indkomstbegrebet i denne opgørelse af fattige adskiller sig fra det, OECD og Eurostat anvender, jf. boks V.2.

Boks V.4 PGI og Sen-indekset

Poverty gap indekset (PGI) beskriver på en gang antallet af fattige og graden af fattigdom. PGI undersøger forskellen mellem den gennemsnitlige indkomst blandt de fattige og fattigdomsgrænsen. Det er defineret som:

$$PGI = \frac{q}{N} [(z - \bar{y}_p)/z],$$

hvor q er antallet af fattige, N er antallet af personer i befolkningen, z er fattigdomsgrænsen og \bar{y}_p er de fattiges gennemsnitlige indkomst.

Sen-indekset tager både hensyn til antal fattige, graden af fattigdom og uligheden blandt fattige, jf. Sen (1976). Uligheden måles ved hjælp af Gini-koefficienten for indkomst blandt de fattige. Sen-indekset er det vægtede gennemsnit af andelen af fattige og PGI, hvor vægten på antallet af fattige er Gini-koefficienten blandt de fattige:

$$\text{Sen-indekset} = G_p \frac{q}{N} + (1 - G_p) PGI,$$

hvor G_p er Gini-indekset for indkomst blandt de fattige, q er antallet af fattige, N er antallet af personer i befolkningen, og PGI er som angivet ovenfor.

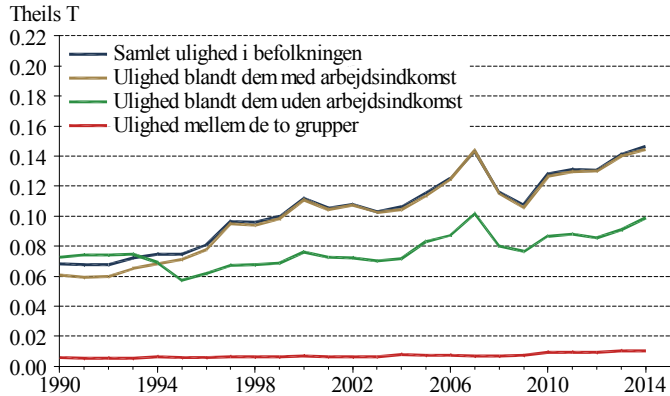
Hvilken gruppe er uligheden steget for?

Ulighedsstigningen skyldes øget ulighed blandt dem med arbejdsindkomst

Både gruppen med og gruppen uden en arbejdsindkomst har haft en stigende gennemsnitsindkomst de seneste 25 år, men gennemsnitsindkomsten er steget cirka 10 pct.point mere for personer med en arbejdsindkomst, hvilket har øget uligheden mellem de to grupper. Uligheden indenfor hver af de to grupper er dog så stor, at forskellen mellem de to grupper kun bidrager lidt til den samlede ulighed. Derudover er uligheden blandt dem med arbejdsindkomst steget betydeligt mere end uligheden mellem grupperne. Størstedelen af stigningen i uligheden i den ækvivalerede disponible indkomst de seneste 25 år skyldes således, at uligheden blandt personer med tilknytning til arbejdsmarkedet er steget, jf.

figur V.8. Uligheden blandt personer uden arbejdsindkomst er også steget, men i langt mindre grad.⁴

Figur V.8 Indkomstulighed

Anm.: Gruppen af personer med en arbejdsindkomst består af alle personer, der indgår i en husstand, hvor mindst en person har en arbejdsindkomst. I alle år udgør personer med en arbejdsindkomst godt tre ud af fire. Se boks V.4 for metoden bag dekomponeringen. Beregningen er foretaget for den ækvivalerede disponible indkomst.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Ulighed for forskellige befolkningsgrupper

Theil-indekset er ligesom Gini-koefficienten et summarisk mål for ulighed, og øget ulighed medfører et højere Theil-indeks, jf. boks V.5. Ligesom Gini-koefficienten har Theil-indekset været stigende de sidste 25 år. Theil-indekset kan i modsætning til Gini-koefficienten dekomponeres, så det er muligt at vurdere, hvor stor en del af den samlede ulighed i befolkningen, der skyldes forskelle henholdsvis mellem og indenfor undergrupper i befolkningen. Den samlede ulighed består af uligheden mellem grupperne plus en vægtet sum af uligheden indenfor de enkelte grupper.

4) Studerende indgår i denne analyse, men konklusionen er den samme, hvis studerende udelades.

Boks V.5 Theil-indekset og dekomponering

Theil-indekset er ligesom Gini-koefficienten et summarisk mål for uligheden og beregnes ved hjælp af følgende formel:

$$T = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \frac{y_i}{\bar{y}} \ln \frac{y_i}{\bar{y}}$$

hvor N er antallet af personer i befolkningen, y_i er person i 's indkomst, og \bar{y} er den gennemsnitlige indkomst i befolkningen, jf. Theil (1967). En af fordelene ved Theil-indekset er, at det kan additivt dekomponeres, sådan at det er muligt at vurdere, hvor stor en del af den samlede ulighed i befolkningen, der skyldes forskelle henholdsvis mellem og indenfor undergrupper i befolkningen. Denne type dekomponering er det ikke muligt at foretage af Gini-koefficienten, jf. Shorrocks (1980). En ulempe ved Theil-indekset er, at det kun kan beregnes på baggrund af positive indkomster.

Dekomponeringen af Theil-indekset deler den samlede ulighed op i en del, der består af uligheden mellem grupperne og en del, der udtrykker uligheden indenfor de enkelte grupper. Uligheden indenfor grupperne beregnes som en vægtet sum af uligheden indenfor de enkelte grupper (målt ved Theil-indekset for gruppen), hvor den enkelte gruppes vægt er gruppens andel af den samlede indkomst. Dekomponeringen kan opskrives på denne måde:

$$T_{alle} = \sum_{i=1}^k s_i \ln \frac{\bar{y}_i}{\bar{y}} + \sum_{i=1}^k s_i T_i,$$

hvor T_{alle} er uligheden i hele samfundet, som er delt op i k grupper, s_i er gruppe i 's andel af samfundets samlede indkomst, \bar{y}_i er gennemsnitsindkomsten i gruppe i , \bar{y} er gennemsnitsindkomsten i hele samfundet, og T_i er uligheden i gruppe i . Første led på højresiden af ligningen måler bidraget fra uligheden mellem grupperne, og anden led måler bidraget fra uligheden indenfor grupperne.

V.3 Indkomsttypernes ændrede rolle i indkomstfordelingen

I dette afsnit diskuteres det, hvad der har drevet de sidste 25 år stigende ulighed. Afsnittet indledes med en opgørelse af udviklingen i indkomstuligheden, og det beskrives kort, hvor meget de enkelte indkomsttyper har bidraget til udviklingen. Dernæst undersøges de enkelte indkomsttyperes bidrag til udviklingen nærmere, og det diskuteres, i hvilken udstrækning de enkelte indkomsttyper samlet set bidrager til større eller mindre ulighed i dag end tidligere. Afsnittet afrundes med en analyse af befolkningssammensætningens betydning for uligheden.

Afsnittet konkluderer, at udviklingen i både kapital- og arbejdsindkomster har haft betydning for den stigende ulighed, og at overførselsindkomsterne ikke spiller samme lighedsskabende rolle som tidligere. Endvidere vises det i afsnittet, at ændringer i befolkningssammensætningen via flere ældre, flere indvandrere og et højere uddannelsesniveau har bidraget til større ulighed.

Opgørelse af udviklingen i uligheden

Indkomsttyperne indgår forskelligt i opgørelsen af uligheden

Som beskrevet i afsnit V.3 steg uligheden målt ved Gini-koefficienten med lidt mere end 0,06 fra knap 0,21 i 1994 til 0,27 i 2014. Den ækvivalerede disponible indkomst består af forskellige indkomstkomponenter, der hver især har trukket udviklingen i retning af større eller mindre ulighed i indkomstfordeling. I dette afsnit dekomponeres udviklingen i Gini-koefficienten, så det kan bestemmes, hvor stor en del af den samlede stigning uligheden, der kan tilskrives de enkelte indkomsttyperes ændrede rolle i indkomstudjævningen. Analyserne i dette afsnit har fokus på perioden 1994-2014.⁵

5) Starttidspunktet er valgt, da overførselsindkomsterne, der tidligere havde været skattefrie, blev gjort skattepligtige og samtidigt forhøjet i 1994.

Påvirkning gennem andel og fordeling

De enkelte indkomsttyper bidrag til stigningen i Gini-koefficienten for den disponible indkomst kan opdeles i to dele, jf. boks V.6:

- Et bidrag fra ændringer i indkomsttypens andel af den samlede indkomst
- Et bidrag fra ændringer i fordelingen af indkomsttypen

Mindre af en lighedsskabende indkomsttype øger uligheden

Det første bidrag vedrører ændringer i indkomstandelen. Effekten af en stigning i en indkomsttypes andel afhænger af, om den pågældende indkomsttype i udgangspunktet virker indkomstudjævrende (som f.eks. overførselsindkomster), eller om den i udgangspunktet er ulige fordelt til fordel for dem med de højeste indkomster (som f.eks. kapitalindkomst). En stigning i overførselsindkomsternes andel af den samlede indkomst vil alt andet lige bidrage til større lighed, mens en stigning i kapitalindkomsterne alt andet lige vil bidrage til større ulighed.

En mere ulige fordeling af en ulighedsskabende indkomsttype øger uligheden

Det andet bidrag vedrører ændringer i fordelingen af indkomsttypen. Hvis fordelingen af en indkomsttype, der i forvejen i høj grad tilfalder dem med højeste indkomster (som f.eks. kapitalindkomster), ændres, så den i (endnu) højere grad tilfalder dem med de høje indkomster, vil det bidrage til at øge den samlede ulighed. Omvendt vil en målretning af indkomstoverførslerne, sådan at de i (endnu) højere grad gives til personer med lav indkomst, bidrage til at reducere uligheden. I begge tilfælde øges koncentrationen af indkomsttypen, men effekten på den samlede ulighed afhænger af, om den betragtede indkomsttype i udgangspunktet har en positiv eller negativ sammenhæng med den disponible indkomst.

Dekomponering er en regnskabsmæssig opgørelse af de enkelte indkomstkomponenter

Dekomponeringen kan opfattes som et slags regnskabsmæssig opgørelse over ulighed, hvor udviklingen i uligheden i den disponible indkomst opsplittes i bidrag fra en række delkomponenter. I dekomponeringen fokuseres på udviklingen i de observerede indkomster, som vil være påvirket af en lang række forhold, herunder ændringer i skatte- og indkomstoverførselssystemet. Reformen på disse områder kan have påvirket indkomsterne før skat, f.eks. fordi nogle per-

soner har ændret deres arbejdsindsats eller arbejdstid som følge af ændrede regler. Ligeledes må selve løndannelsen på arbejdsmarkedet forventes at blive påvirket af skatte- og indkomstoverførselssystemet. Det er imidlertid ikke muligt, at vurdere effekten af reformer på baggrund af den præsenterede dekomponering.

Kapital-, arbejds- og overførselsindkomster har bidraget til stigningen

Dekomponeringen viser, at både kapital- og arbejdsindkomster har bidraget til den stigende ulighed de sidste 20 år, mens det samlede skattesystemet i højere grad og overførselsindkomsterne i mindre grad bidrog til at reducere uligheden i 2014 end 20 år tidligere, jf. tabel V.1. Kapital- og arbejdsindkomsterne har hver bidraget med 0,025 til den samlede stigning i Gini-koefficienten på 0,063, mens overførselsindkomsterne har bidraget med 0,032.⁶ En væsentlig del af grunden til, at indkomstoverførslerne har bidraget til at øge uligheden er, at antallet af indkomstmodtagere er faldet, herunder ikke mindst antallet af dagpengemodtagere.

Tabel V.1 Bidrag til ændringer i Gini-koefficienten fra 1994 til 2014

	Bidrag fra ændringer i andel	Bidrag fra ændringer i fordeling	I alt
Kapitalindkomster	0,021	0,004	0,025
Arbejdsindkomster	-0,020	0,046	0,025
Overførselsindkomster	0,042	-0,010	0,032
Øvrige indkomster	0,022	-0,031	-0,009
Skat	0,011	-0,022	-0,011
I alt	-	-	0,063

Anm.: Den enkelte indkomsttypes bidrag til uligheden kan opdeles i et bidrag fra ændringer i indkomsttypens andel og i et fra ændringer i indkomsttypens fordeling, jf. boks V.6.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

6) Se Kjeldsen (2016) for mere detaljeret gennemgang af dekomponeringen af Gini-koefficienten.

Skattesystemet har dæmpet stigningen

Skattesystemet har bidraget til at dæmpe stigningen i den samlede indkomstulighed målt ved Gini-koefficienten med -0,011. Den væsentligste årsag er, at indkomstskatterne i udgangspunktet er progressive. Da bruttoindkomsten er blevet mere ulige fordelt i perioden, bidrager skattesystemet derfor til at dæmpe stigningen i uligheden. Dette er sket selvom, der igennem de seneste 20 år er gennemført en række skattereformer, der har gjort skattesystemet mindre progressivt, og således har trukket i retning af større ulighed.

Dekomponering afsæt for videre analyse

I de følgende underafsnit belyses de enkelte indkomsttyper og deres bidrag til den stigende ulighed nærmere. Afsættet for analysen af de enkelte indkomsttyper er deres bidrag til udviklingen i uligheden som vist i tabel V.1. Det vil blive diskuteret, om det er ændringer i indkomsttypens andel eller fordeling, der ligger bag indkomsttypens bidrag til den samlede ulighed. Fokus er i alle afsnit på den overordnede tendens i udviklingen og ikke på effekten af enkelte reformer. Kategorien "øvrige indkomster" i tabel V.1 består af en række indkomsttyper udenfor de nævnte kategorier. Da gruppen består af mange forskellige mindre indkomsttyper, undersøges deres bidrag til uligheden i den disponible indkomst ikke nærmere.

Boks V.6 Dekomponering af Gini-koefficienten

Den disponible indkomst (D) er summen af arbejdsindkomst (A), kapitalindkomst (K), offentlige indkomstoverførsler (O) og øvrige indkomster (Ø) fratrukket direkte skatter (S):

$$D=A+K+O+Ø-S \quad (1)$$

I beregningerne i dette afsnit dækker arbejdsindkomster over lønindkomster og personlig indkomst fra selvstændig virksomhed. Overførselsindkomster dækker over kontanthjælp, dagpenge, folkepension, SU, børnepenge, boligstøtte mv. Kapitalindkomster dækker primært over renteindtægter, aktieindkomster og lejeværdi af egen bolig fratrukket renteudgifter. Øvrige indkomster består af en række andre indkomsttyper blandt andet af udbetaling af private og arbejdsgiveradministrerede pensioner, der ikke umiddelbart passer ind i en af de øvrige indkomstskategorier.

Gini-koefficienten kan dekomponeres, så det kan bestemmes, hvor stor en del af den samlede indkomstulighed der kan tilskrives de forskellige indkomsttyper:

$$G_D = \frac{A}{D} C_A + \frac{K}{D} C_K + \frac{O}{D} C_O + \frac{\emptyset}{D} C_{\emptyset} + \frac{S}{D} C_S \quad (2)$$

hvor G_D er Gini-koefficienten for den disponible indkomst og C_k er koncentrationskoefficienten for indkomsttype k , jf. Lerman og Yitzhaki (1985).

Koncentrationskoefficienten, C_k , er et udtryk for, hvor (u)lige indkomsttypen er fordelt, og hvordan indkomsttypen er korreleret med fordelingen af den samlede disponible indkomst. Koncentrationskoefficienten for en given indkomsttype kan beregnes som produktet af Gini-koefficienten for indkomsttypen og en "Gini-korrelation" mellem fordelingen af den disponible indkomst og den givne indkomsttype. Jo mere ulige er indkomsttypen fordelt i forhold til fordelingen af den disponible indkomst, jo højere vil koncentrationskoefficienten være.

En given indkomsttypes koncentrationskoefficient ændres, hvis indkomsttypen bliver mere eller mindre ulige fordelt i forhold til fordelingen af den disponible indkomst. Når en indkomsttypes andel af den disponible indkomst ændres, påvirker det også bidraget fra de øvrige indkomsttyper, idet deres andel af den disponible indkomst ændres.

Boks V.6 Dekomponering af Gini-koefficienten, fortsat

Med udgangspunkt udtrykket for Gini-koefficienten i ligning (2), kan indkomsttype k 's bidrag til ændringen i Gini-koefficienten for den disponible indkomst mellem år 1 og 2 beregnes som:

$$\left[\frac{1}{2}(C_{k,1} + C_{k,2}) - \frac{1}{2}(G_1 + G_2) \right] \Delta s_k + \frac{1}{2}(s_{k,1} + s_{k,2}) \Delta C_k \quad (3)$$

hvor $C_{k,i}$ er koncentrationskoefficienten for indkomsttype k i år i , G_i er Gini-koefficienten for den disponible indkomst i år i , $s_{k,i}$ er indkomsttype k 's andel af den disponible indkomst i år i , Δs_k er ændringen fra år 1 til år 2 i indkomsttype k 's andel af den disponible indkomst og ΔC_k er ændringen i indkomsttype k 's koncentrationskoefficient, jf. Hoffmann (2013). De enkelte indkomsttypers bidrag til ændringen i perioden 1994-2014 beregnes i afsnittet som summen af den givne indkomsttypes bidrag til de årlige ændringer i perioden.

Bidraget fra en given indkomsttype til udviklingen i den samlede ulighed kan altså deles op i to dele. Første del vedrører bidraget fra ændringen i indkomsttypens andel af disponibel indkomst, Δs_k , mens den anden del vedrører ændringen i indkomsttypens fordeling udtrykt ved koncentrationskoefficienten, ΔC_k , jf. også tabel V.1.

Kapitalindkomsternes bidrag til uligheden

Kapitalindkomst har bidraget til øget ulighed

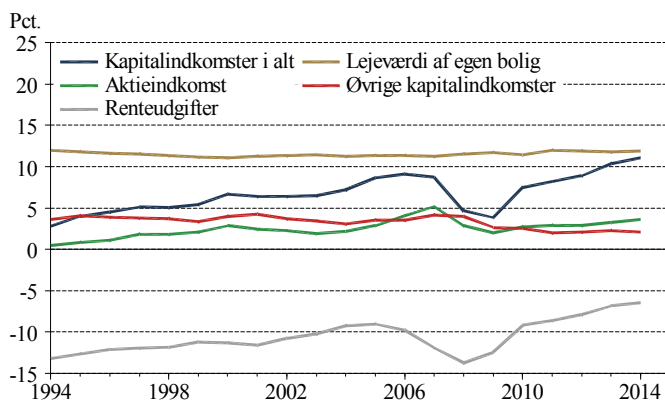
Kapitalindkomsterne har i perioden 1994-2014 bidraget til at øge uligheden, jf. tabel V.1. Det er primært en ændring i kapitalindkomsternes andel af den samlede disponible indkomst, der ligger bag. Fordelingen af kapitalindkomsterne har kun ændret sig lidt i perioden, og ændringerne i fordelingen af kapitalindkomsterne har kun haft lille betydning for stigningen i uligheden i den disponible indkomst. I dette afsnit undersøges kapitalindkomsternes andel af den samlede disponible indkomst nærmere.

Stigende kapitalindkomster...

Andelen af den samlede disponible indkomst, der kommer fra kapitalindkomst, har været stigende de seneste 20 år, jf. figur V.9. Det er særligt faldende renteudgifter, der har bidraget til stigningen i nettokapitalindkomsterne, men der har også været et bidrag fra stigende aktieindkomster. Andelen

af den samlede indkomst, der kommer fra lejeværdi af egen bolig, har med den her anvendte definition ikke ændret sig meget de sidste 20 år. Det er muligt at bruge andre definitioner af lejeværdien af egen bolig, men det vurderes, at den her anvendte er den mest retvisende, jf. boks V.7.

Figur V.9 Kapitalindkomsternes andel af den samlede indkomst

Anm.: Kapitalindkomsterne er ækvivaleret og opgjort i forhold til den samlede ækvivalerede disponible indkomst. Kategorien "øvrige kapitalindkomst" består blandt andet af rente- og lejeindtægter.

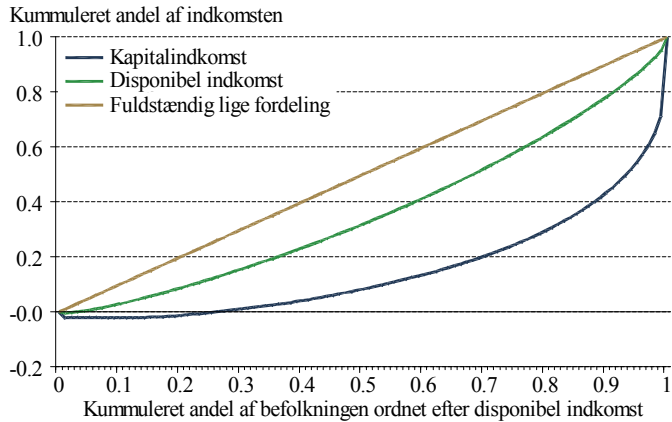
Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

...bidrager til øget ulighed fordi kapitalindkomst er ulige fordelt

Kapitalindkomsterne er ulige fordelt, og det er primært personer med høje disponible indkomster, der har kapitalindkomster, jf. figur V.10. Kapitalindkomsterne er desuden meget mere ulige fordelt end de ækvivalerede disponible indkomster. En stigning i kapitalindkomsternes andel af de samlede indkomster kommer derfor alt andet lige særligt dem med de højeste disponible indkomster til gode, og derfor øges uligheden i den disponible indkomst, når kapitalindkomsterne stiger.⁷

7) Der er en række databrud i opgørelsen af aktieindkomster, men opgørelsen er nogenlunde konsistent fra 2001 og frem. Beregnes indkomsttypernes bidrag til den øgede Gini-koefficient alene for perioden 2004-2014, har kapitalindkomsterne også ydet et væsentligt bidrag, jf. Kjeldsen (2016).

Figur V.10 Koncentrations- og Lorenzkurve. 2014.

Anm.: Koncentrationskurven for kapitalindkomst fremkommer ved at opstille alle personer efter deres disponible indkomst og beregne den kumulative andel af kapitalindkomsten. Beregningen af Lorenz-kurven for den ækvivalerede disponible indkomst er beskrevet i boks V.1 i afsnit V.2.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Flere ældre

Der er de seneste 20 år blevet flere ældre, hvilket kan forklare en del af stigningen i de samlede kapitalindkomster. Det skyldes, at ældre i gennemsnit har større kapitalindkomster end yngre. I sidste underafsnit i dette afsnit vil betydningen af ændringer i befolkningssammensætningen for stigningen i uligheden i den disponible indkomst blive belyst nærmere.

Kapitalindkomst er afkast af formue

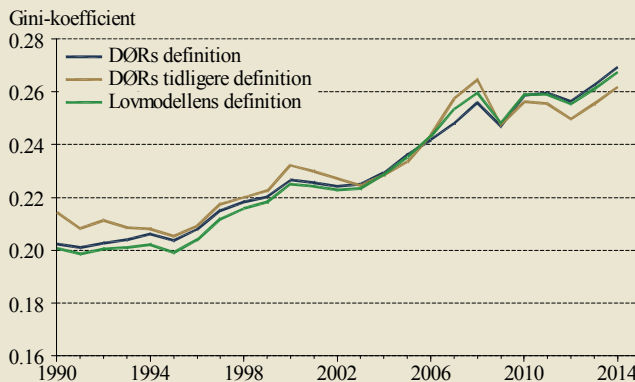
Kapitalindkomsterne hænger i høj grad sammen med udviklingen i formuerne. I afsnit V.4 belyses formuefordelingen nærmere.

Boks V.7 Definition af lejeværdi af egen bolig

Lejeværdien af egen bolig er i analyserne i dette kapitel opgjort med udgangspunkt i, hvad en bolig ville koste i årlig husleje, hvis beboeren havde lejet i stedet for ejet. Beregningen er foretaget af Danmarks Statistik, som bruger samme definition af lejeværdien. I tidligere analyser fra De Økonomiske Råd blev lejeværdien beregnet ud fra kapitalomkostningen ved ejerboligen i form af renten på realkreditobligationer det pågældende år og ejendomsværdien. Ved den opgørelsesmetode kan der være relativt stor variation i lejeværdien fra år til år på grund af ændringer i renten. Desuden medfører den meget lave rente de seneste år, hvad der kan betragtes som en urealistisk lav lejeværdi, fordi de lave renter ikke er blevet afspejlet i tilsvarende højere boligpriser. Ministeriernes lovmodel definerer lejeværdien af egen bolig som ejendomsværdien gange en fast rente på 4 pct.

Såvel uligheden i et givet år som udviklingen i uligheden vil blive påvirket af definitionen af lejeværdien. Uanset om udviklingen i Gini-koefficienten for den ækvivalerede disponible indkomst beregnes med Lovmodellens, De Økonomiske Råds tidligere eller nuværende definition af lejeværdien af egen bolig, er uligheden steget de sidste 25 år, jf. figur A. På grund af den relativt høje rente i starten af 1990'erne og den relativt lave rente efter 2010 er stigningen i uligheden mindre markant, når lejeværdien opgøres med den tidligere definition af lejeværdien.

Figur A *Ulighed ved alternative lejeværdidefinitioner*

Anm.: Uligheden er beregnet for den ækvivalerede disponible indkomst med tre alternative definitioner af lejeværdi af egen bolig.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Arbejdsindkomsternes bidrag til uligheden

Arbejdsindkomst bidrager til stigende ulighed i disponibel indkomst

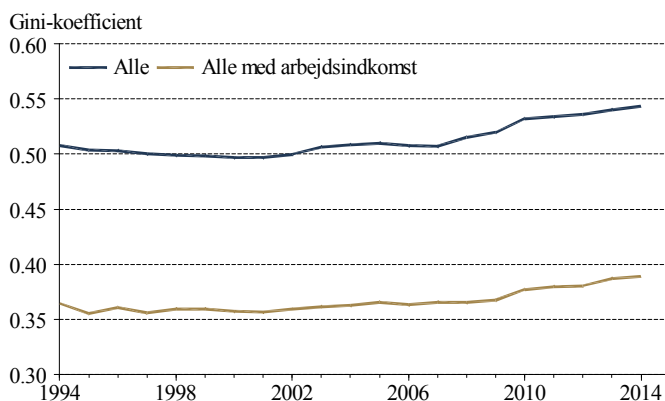
Udviklingen i arbejdsindkomsterne har ligesom udviklingen i kapitalindkomsterne bidraget til stigningen i Gini-koefficienten for den disponible indkomst mellem 1994 og 2014, jf. tabel V.1. Bidraget fra arbejdsindkomsterne til den stigende ulighed skyldes, at arbejdsindkomsterne er blevet mere ulige fordelt.⁸ Bidraget til den stigende ulighed fra fordelingen af arbejdsindkomsterne er delvist blevet modvirket af, at arbejdsindkomsternes andel af de samlede disponible indkomster er blevet reduceret. Arbejdsindkomsterne er ulige fordelt til fordel for dem med de højeste disponible indkomster, og derfor vil et fald i arbejdsindkomsternes andel af den samlede disponible indkomst alt andet lige trække i retning af større lighed. I dette underafsnit belyses den stigende ulighed i arbejdsindkomsterne.

Stigende ulighed i arbejdsindkomst ...

Fordelingen af arbejdsindkomster var nogenlunde stabil frem til begyndelsen af 00'erne, men uligheden har siden været stigende, jf. figur V.11. I perioden 1994-2000 lå Gini-koefficienten for arbejdsindkomsterne for hele den voksne befolkning omkring 0,50, men de senere år er uligheden i arbejdsindkomsterne steget, så Gini-koefficienten i 2014 er 0,54. Stigningen er især synlig efter finanskrisen, hvor Gini-koefficienten er steget med 0,03.

8) Det er ikke kun Gini-koefficienten for arbejdsindkomster, der er steget, også korrelationen mellem arbejdsindkomsterne og fordelingen af den disponible indkomst er blevet større. Det er altså i højere grad end tidligere dem med de højeste disponible indkomster, der har de højeste arbejdsindkomster.

Figur V.11 Ulighed i arbejdsindkomst

Anm.: Se boks V.2 i afsnit V.2 for definition af indkomstbegreber. Arbejdsindkomsten er ækvivaleret, og gruppen af personer med en arbejdsindkomst består således af alle personer, der indgår i en husstand, hvor mindst en person har en arbejdsindkomst.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

.. på grund af stigende ulighed blandt dem med arbejdsindkomst

En del af uligheden i arbejdsindkomster for hele befolkningen skyldes, at nogle voksne personer ikke har en arbejdsindkomst, eksempelvis pensionister. Fokuseres udelukkende på personer med en arbejdsindkomst, er uligheden væsentligt lavere. Gini-koefficienten for arbejdsindkomsten for personer med en arbejdsindkomst lå nogenlunde stabilt omkring 0,36, indtil årtusindeskiftet. Herefter har der været en stigende tendens i uligheden i arbejdsindkomsten for personer med en arbejdsindkomst, så Gini-koefficienten i 2014 var 0,39. Også for personer med en arbejdsindkomst er det særligt efter finanskrisen, uligheden er steget. Stigningen i uligheden i arbejdsindkomster for hele den voksne befolkning afspejler således en stigende ulighed i arbejdsindkomsten blandt dem med arbejdsindkomst.

Flere studerende en del af forklaringen

Der ligger flere faktorer bag den øgede ulighed blandt dem med en arbejdsindkomst. Et element bag den stigende ulighed i arbejdsindkomsterne er, at antallet af studerende er steget markant i perioden efter finanskrisen. Studerende har ofte fritidsarbejde ved siden af deres studier, og studiejobs giver en relativ lav månedsløn sammenlignet med et fuld-

tidsarbejde. Når flere har en relativt lav løn, vil uligheden i arbejdsindkomsterne alt lige andet stige.

**Loft over
indbetalinger på
ratepension en
anden**

En anden væsentlig forklaring på den stigende ulighed i arbejdsindkomsterne er indførelsen af et loft over indbetalinger på ratepensioner i 2010, jf. Økonomi- og Indenrigsministeriet (2014). Loftet har medført, at personer, der tidligere havde store indbetalinger på en arbejdsgiveradministreret ratepension, i stedet får pengene udbetalt som arbejdsindkomst. Det er typisk personer med høje lønninger, der tidligere havde store pensionsindbetalinger på ratepension, og derfor har loftet øget uligheden i arbejdsindkomsterne. Arbejdsindkomsterne indgår som en del af den disponible indkomst, men det gør pensionsindbetalinger ikke, jf. boks V.8, og derfor er den beregnede ulighed i den disponible indkomst også steget som følge af loftet over indbetalingerne på ratepension.

**Men der er også
andre faktorer på
spil**

Det øgede antal studerende og loftet over indbetalingerne på ratepension kan dog ikke forklare hele stigningen i uligheden i arbejdsindkomsterne. Det er derfor naturligt at tilskrive i hvert fald en del af den stigende ulighed i arbejdsindkomster til større lønspredning. Uligheden i arbejdsindkomsterne er opgjort på baggrund af ækvivalerede arbejdsindkomster, og derfor vil ændringer i familiemønstre også påvirke uligheden. En eventuel større lønspredning kan skyldes ændringer i befolkningens sammensætning i forhold til uddannelse, herkomst og/eller alder. Sidst i dette afsnit vil betydningen af ændringer i befolkningssammensætningen for uligheden blive belyst.

Boks V.8 Pensionsindbetalinger

Indbetalinger til pensionsopsparing indgår ikke i opgørelsen af den disponible indkomst. Årsagen hertil er for det første, at pensionsindbetalinger i et givet år ikke giver mulighed for forbrug i året. For det andet indgår pensionsudbetalinger i beregningen af den disponible indkomst.

Denne behandling af pensionsind- og –udbetalinger har ikke bare direkte konsekvenser for den målte disponible indkomst, men også indirekte gennem behandlingen af afkastet af forskellige typer opsparing. I stedet for at sætte penge ind på en pensionsopsparing kan den enkelte vælge at spare op til sin alderdom ved at investere i eksempelvis aktier eller bolig. Investeringer giver kapitalindkomst, og kapitalindkomsten indgår i den disponible indkomst. Pensionsopsparing giver på tilsvarende vis pensionsafkast, men pensionsafkastet indgår kun i den disponible indkomst via pensionsudbetalingerne.

I den analyserede periode er de arbejdsgiveradministrerede indbetalinger til pensionsordninger blevet udbygget kraftigt. Effekten heraf på den beregnede ulighed afhænger af, i hvilket omfang pensionsindbetalingerne erstatter eller supplerer anden opsparing. Pensionsordningernes betydning for den øvrige opsparing er sandsynligvis forskellig for forskellige grupper i indkomstfordelingen. Det er derfor ikke umiddelbart muligt at vurdere, om det ville øge eller mindske den beregnede ulighed, hvis afkastet af pensionsformuen indgik i den disponible indkomst på lige fod med anden kapitalindkomst.

Overførselsindkomsternes bidrag til uligheden

Overførselsindkomster har bidraget til stigende ulighed

Overførselsindkomsterne har samlet set bidraget til, at Gini-koefficienten er steget mellem 1994 og 2014, jf. tabel V.1. Det skyldes, at overførselsindkomsternes andel af de samlede disponible indkomster er faldet i perioden. Der er dels færre overførselsindkomstmodtagere, navnlig færre ledige, ligesom ydelserne er steget mindre end den almindelige lønudvikling. Fordelingen af overførslerne har også ændret sig i perioden, men det har ikke haft så stor betydning for den samlede ulighed som ændringen i overførselsindkomsternes andel. Der er mange forskellige typer af overførselsindkomster, og i dette afsnit undersøges, hvordan udvalgte

overførselsindkomster har bidraget til udviklingen i uligheden i den disponible indkomst.⁹

Partiel analyse af overførselsindkomsters bidrag

Analysen er partiel, idet dekomponeringen kun afspejler den isolerede effekt af overførselsindkomsterne på udviklingen i indkomstuligheden. Den samlede effekt på uligheden af eksempelvis et fald i antallet af ydelsesmodtagere vil afhænge af, hvad der sker med de mennesker, der tidligere modtog ydelsen. Hvis ydelsesmodtagerne i stedet kommer i arbejde, vil den samlede effekt på uligheden både gå gennem arbejdsindkomsternes og den givne ydelses bidrag til uligheden. Resultaterne i dette afsnit er alene overførselsindkomsternes bidrag, og de kan således ikke tolkes som den samlede effekt på uligheden af personbevægelser mellem offentlig forsørgelse og beskæftigelse.

Overførselsindkomster udgør en mindre andel

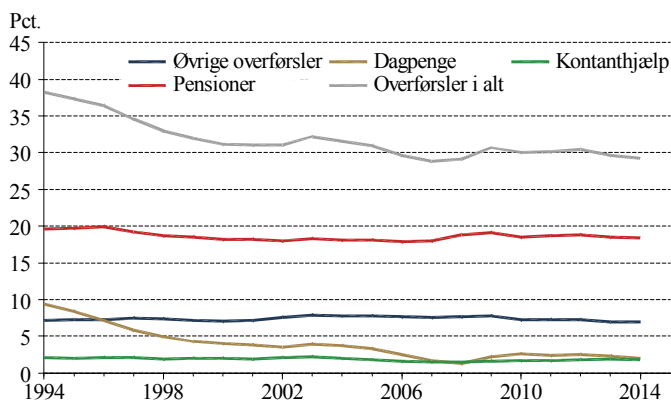
Overførselsindkomsterne udgør samlet set en betydeligt mindre andel af den samlede disponible indkomst i 2014 end tidligere, jf. figur V.12. Bag udviklingen i overførselsindkomsternes andel af den disponible indkomst ligger både ændringer i antallet af ydelsesmodtagere og ændringer i den gennemsnitlige ydelse.

Færre modtagere af dagpenge

Overførselsindkomsternes mindre andel af den disponible indkomst skyldes primært, at dagpengenes andel er faldet betydeligt de seneste 20 år, jf. figur V.12. Faldet i dagpengenes andel af den samlede indkomst skal ses på baggrund af et markant fald i antallet af dagpengemodtagere i perioden, jf. tabel V.2. Dagpenge har som udgangspunkt en indkomstudjævnende effekt, og når færre mennesker modtager den indkomstudjævnende ydelse, vil dagpengeudbetalingernes lighedsskabende effekt falde, og uligheden vil derfor alt andet lige stige. Den samlede effekt på uligheden af faldet i antallet af dagpengemodtagere afhænger dog af, hvilken indkomst de personer, der tidligere ville have modtaget dagpenge, har i stedet for. Hvis de eksempelvis er kommet i beskæftigelse, vil det påvirke arbejdsindkomsternes bidrag til uligheden.

9) Se Kjeldsen (2016b) for en mere detaljeret gennemgang.

Figur V.12 Overførselsindkomsternes andel af den samlede indkomst

Anm.: Dagpenge dækker i 2013 og 2014 også over midlertidig uddannelses- og arbejdsmarkedsydelse. Kontanthjælp dækker også over integrationsydelse. Pensioner dækker over folkepension, førtidspension og efterløn. Ydelserne er ækvivaleret og opgjort som andel af den samlede ækvivalerede disponible indkomst.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Kontanthjælpen er steget mindre end andre indkomster

Kontanthjælp udgør ligeledes en lidt mindre andel af den samlede disponible indkomster i 2014 end tidligere. Andelen af befolkningen, der modtager kontanthjælp, var nogenlunde uændret i perioden 1994-2014, og kontanthjælpens mindre andel af den samlede indkomst må derfor skyldes, at den gennemsnitlige kontanthjælpsydelse er faldet relativt til de øvrige indkomster i perioden.

Flere pensionister med en lavere ydelse

Folkepension, efterløn og førtidspension udgør samlet set også en lidt mindre andel af den samlede disponible indkomst i 2014 end tidligere. Pensionerne udgør en mindre del af den samlede indkomst til trods for, at andelen af personer på efterløn, folke- eller førtidspension er steget i perioden 1994-2014. Faldet i indkomstandelen skyldes blandt andet, at der er sket en forskydning inden for gruppen af pensionister, så der er flere folkepensionister med relativt lav ydelse og færre førtidspensionister med relativt høj ydelse. Disse forskydninger har bidraget til at reducere den gennemsnitli-

ge pensionsudbetaling set i forhold til den gennemsnitlige disponible indkomst.

Tabel V.2 Modtagere af overførselsindkomster

	1994	2014
	-----	-----
	Pct.	
Dagpenge ^a	7	2
Kontanthjælp ^a	3	3
Pensioner og efterløn ^b	30	34

a) Opgørelsen dækker over fuldtidspersoner på de relevante ydelser som andel af analysepopulationen i året, jf. boks V.2 i afsnit V.2.

b) Opgørelsen dækker over berørte af ydelsen i det enkelte år, som andel af analysepopulationen i året, jf. boks V.2 i afsnit V.2.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata, jobindsats.dk samt Statistisk tiårsoversigt 2004.

Fordelingen er ændret

Fordelingen af overførselsindkomsterne har ligesom overførselsindkomsternes andel af den samlede indkomst ændret sig i perioden 1994-2014. Visse overførselsindkomster som eksempelvis kontanthjælp kommer i højere grad end tidligere personer i bunden af indkomstfordelingen til gode. Andre overførselsindkomstgrupper som eksempelvis pensionisterne ligger i dag mere fordelt ud over indkomstfordelingen end tidligere. Samlet set har ændringen i fordelingen af overførselsindkomsterne trukket den disponible indkomst i en lidt mere lige retning, men effekten på den samlede indkomstfordeling er væsentligt mindre end effekten af ændringerne i indkomstandelen, jf. også tabel V.1.

Satsregulering er en mulig årsag

En af de faktorer, der ligger bag overførselsindkomsternes faldende andel af de samlede disponible indkomster, er, at satsreguleringen af forskellige årsager indebærer, at overførselsindkomsterne generelt er steget mindre end lønningerne. Dette trækker i retning af, at den gennemsnitlige overførselsydelse er faldet i forhold til den gennemsnitlige disponible indkomst. Samtidig kan den relativt lave satsregulering påvirke fordelingen af overførselsindkomsterne,

fordi overførselsindkomsterne bliver mere koncentreret om den nederste del af indkomstfordelingen.

Reformer er en anden årsag

En anden faktor, der forklarer overførselsindkomsternes faldende andel af den samlede indkomst, er det tidligere omtalte fald i antallet af dagpengemodtagere. Det var særligt i sidste halvdel af 1990'erne, at antallet af dagpengemodtagere faldt betydeligt, hvilket både var et resultat af bedre konjunkturer og rækken af arbejdsmarkedsreformer, der begyndte i midten af 1990'erne. Regelændringer på kontanthjælpsområdet, der har sænket kontanthjælpssatsen for udvalgte grupper som eksempelvis unge, kan ligeledes have haft indflydelse på overførselsindkomsternes lavere andel af den samlede indkomst.

Ændring i befolknings-sammensætning en tredje årsag

En tredje faktor, der kan ligge bag faldet i overførselsindkomsternes andel af den samlede indkomst, er ændringer i befolkningssammensætningen. Eksempelvis er det højere antal folkepensionister en konsekvens af, at der er en større andel ældre end tidligere, mens ændringer i befolkningens uddannelsesmæssige sammensætning kan påvirke behovet for ledighedsrelaterede ydelser. Dette afsnit afrundes med en analyse af betydningen af ændringer i befolkningssammensætningen for indkomstuligheden.

Skatternes bidrag til uligheden

Skattesystemet har dæmpet stigningen i uligheden...

Dekomponeringen af Gini-koefficienten præsenteret i tabel V.1 viser, at skattesystemet isoleret set har trukket i retning af en mindre stigning i indkomstuligheden. En væsentlig årsag til dette er, at bruttoindkomsterne i samme periode er blevet mere ulige fordelt. Når dem, der tjener mest, øger deres andel af den samlede indkomst, virker skatterne automatisk mere indkomstudjævnende, fordi skattesystemet i udgangspunktet er progressivt. Det progressive skattesystem har dermed virket modererende på den stigende ulighed, der stammer fra udviklingen i bruttoindkomsterne.

**...men
skattereformer
har gjort
skatterne mindre
lighedsskabende**

Skattesystemets bidrag til at dæmpe stigningen i Gini-koefficienten skal ikke tages som udtryk for effekten af de skattereformer, der er gennemført i perioden. En analyse foretaget af det daværende Økonomi- og Indenrigsministerium viser tværtimod, at de seneste 20 års skattereformer isoleret set har øget uligheden, jf. Økonomi- og Indenrigsministeriet (2013). I ministeriets beregning tages udgangspunkt i de faktiske indkomster i 2011, og Gini-koefficienten beregnes på baggrund af den disponible indkomst, som de enkelte personer ville have haft, hvis skattereformerne ikke var gennemført. Analysen viser, at skattereformerne gennemført i perioden 1998 til 2012 samlet har øget Gini-koefficienten med 0,008. Dette bidrag kan sammenholdes med, at ministeriet finder en samlet stigning i Gini-koefficienten på cirka 0,06 i den samme periode. Økonomi- og Indenrigsministeriet anvender andre definitioner end de her anvendte af bl.a. lejeværdi af egen bolig og ækvivaleringsfaktor, og beregningen er derfor ikke fuldt sammenlignelig med analyserne i dette kapitel.

Den præsenterede dekomponering i dette kapitel viser, at skattesystemet isoleret set og rent mekanisk har trukket udviklingen i indkomstuligheden i en mere lige retning, mens analysen fra Økonomi- og Indenrigsministeriet indikerer, at havde det ikke været for skattereformerne, som blandt andet har reduceret progressionen, havde skattesystemet dæmpet den stigende indkomstulighed endnu mere.

Betydning af ændring i befolkningssammensætning

**Befolknings-
sammensætning
påvirker
indkomsttypernes
rolle**

Ændringer i befolkningssammensætningen kan som tidligere nævnt påvirke de enkelte indkomsttyperes rolle i indkomstfordelingen. I denne sidste del af afsnittet præsenteres derfor en anden type dekomponering af den stigende ulighed, hvor der fokuseres på befolkningssammensætningens indflydelse på uligheden i den disponible indkomst. Betydningen af befolkningssammensætningen for uligheden kan ikke belyses ved hjælp af Gini-koefficienten, og derfor undersøges udviklingen i uligheden her ved hjælp af Theil-indekset. Theil-indekset viser ligesom Gini-koefficienten, at uligheden i den ækvivalerede disponible indkomst er steget de sidste 25 år.

**Flere ældre,
indvandrere og
højtuddannede**

De seneste 20 år er andelen af ældre og indvandrere steget, ligesom uddannelsesniveaulet er blevet højere.¹⁰ Godt en fjerdedel af stigningen i uligheden fra 1994 til 2014 kan tilskrives ændringer i befolkningssammensætningen i forhold til alder, herkomst og uddannelse. Størstedelen af stigningen i uligheden skyldes altså andre faktorer end befolkningssammensætningen.

**Større ulighed
blandt ældre**

Der var flere personer over 50 år i 2014, end der var i 1994, mens der er kommet færre i aldersgruppen 25-40 år. Aldersgrupperne over 50 år er kendetegnet ved relativ stor indkomstulighed, mens aldersgrupperne mellem 25 og 40 år i forhold til andre aldersgrupper er kendetegnet ved relativ lav ulighed. Disse aldersforskydninger trækker således alt andet lige i retning af større ulighed.

**Større ulighed
blandt personer
med lang
uddannelse**

Uligheden blandt personer med en lang videregående uddannelse er større end uligheden blandt ufaglærte, og da der er flere med en videregående uddannelse og færre ufaglærte i 2014 end tidligere, vil det alt andet lige øge indkomstuligheden i befolkningen.

**En fjerdedel af
stigningen
skyldes befolk-
ningsudviklingen**

Samlet set kan en fjerdedel af ulighedsstigningen mellem 1994 og 2014 tilskrives ændringer i befolkningssammensætningen. Uligheden målt ved Theil-indekset var 0,146 i 2014, men hvis befolkningen havde været sammensat som i 1994 med hensyn til både alder, herkomst og uddannelse, ville uligheden blot have været 0,126, jf. tabel V.3 og boks V.9 for beregningsmetode. I 1994 var uligheden 0,075, og ud af stigningen i uligheden på 0,071 de sidste 20 år kan ændringer i befolkningssammensætningen således tilskrives 0,020, hvilket svarer til godt en fjerdedel.

10) Vurderingen er baseret på en dekomponering af Theil-indekset, jf. boks V.9. Henvendelse til sekretariatet for mere detaljerede oplysninger om betydningen for uligheden af ændringer i befolkningssammensætningen.

Tabel V.3 Indkomstulighed og befolknings sammensætning

	Theil-indeks
Ulighed i 2014	0,146
Ulighed i 2014, befolkningskorrigeret ^{a)}	0,126
Det faktiske i 1994	0,075

a) Uligheden i 2014, hvis befolknings sammensætningen i forhold til alder, uddannelse og herkomst havde været som i 1994.

Anm.: Se boks V.9 for beskrivelse af beregningsmetoden. Uligheden er beregnet på baggrund af den ækvivalerede disponible indkomst.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

**Uddannelse
betyder mere end
alder og
herkomst**

Isoleret set betyder befolkningens øgede uddannelsesniveau mest for stigningen i uligheden i den disponible indkomst, mens ændringerne i befolkningens alders- og herkomstsmæssige sammensætning ikke har så stor betydning.¹¹⁾

11) Henvendelse til sekretariatet for mere detaljerede oplysninger om ændringer i befolknings sammensætningen og betydningen heraf for uligheden.

Boks V.9 Theil-indeks og betydning af ændring i befolknings sammensætning

Theil-indekset kan dekomponere uligheden i samfundet, så det er muligt at vurdere, hvor stor en del af den samlede ulighed i befolkningen, der skyldes forskelle henholdsvis mellem og indenfor undergrupper i befolkningen, jf. boks V.5 i afsnit V.2. Dekomponeringen kan eksempelvis anvendes til at belyse betydningen af ændringer i befolknings sammensætningen. Med udgangspunkt i den generelle formel for dekomponering af Theil-indekset, jf. boks V.5 i afsnit V.2, kan uligheden i 2014, hvis befolknings sammensætningen var som i 1994, beregnes efter følgende formel:

$$\sum_{i=1}^k \frac{\bar{y}_{2014,i} \cdot p_{1994,i}}{\sum_{j=1}^k \bar{y}_{2014,j} \cdot p_{1994,j}} * \ln\left(\frac{\bar{y}_{2014,i}}{\sum_{h=1}^k \bar{y}_{2014,h} \cdot p_{1994,h}}\right) + \sum_{i=1}^k \frac{\bar{y}_{2014,i} \cdot p_{1994,i}}{\sum_{j=1}^k \bar{y}_{2014,j} \cdot p_{1994,j}} \cdot T_{2014,i}$$

hvor $\bar{y}_{2014,i}$ er gennemsnitsindkomsten i gruppe i i 2014, $p_{1994,i}$ er gruppe i 's andel af befolkningen i 1994, $T_{2014,i}$ er uligheden i gruppe i i 2014 og k er antallet af grupper.

Dekomponeringen er her foretaget ved at opstille 440 mulige befolkningsgrupper. I formelen herover svarer det til, at vi har $k=440$. De 440 mulige befolkningsgrupper fremkommer ved at opstille 16 aldersgrupper, 5 herkomstgrupper og 7 uddannelsesgrupper. På grund af manglende uddannelsesoplysninger om den ældre del af befolkningen (særligt i 1994), opdeles personer over 74 år ikke efter uddannelse, men alene efter alder og herkomst. Aldersgrupperne består af fem alderstrin, bortset fra aldersgruppen 18-19 år og aldersgruppen over 90 år. De fem herkomstgrupper er personer med dansk baggrund, ikke-vestlige indvandrere, ikke-vestlige efterkommere, vestlige indvandrere og vestlige efterkommere. Uddannelsesgrupperne er lang videregående, mellemlang videregående og kort videregående uddannelse samt faglært, ufaglært, gymnasial og uoplyst. Den enkelte person tildeles en uddannelsesgruppe på baggrund af den højest fuldførte uddannelse.

V.4 Fordelingen af formuerne

Formuerne betyder mere for forbrugsmulighederne

Kapitalindkomsterne har som beskrevet i afsnit V.3 udgjort en stigende andel af de samlede indkomster. Fordelingen af forbrugsmulighederne er dermed i større grad blevet afhængig af, hvordan formuerne er fordelt, da kapitalindkomsterne modtages af de borgere, der ejer formuerne. Formuefordelingens store betydning for fordelingen af kapitalindkomsterne gør det interessant at se på, hvordan fordelingen af formuerne har udviklet sig. Derudover er det også interessant at belyse udviklingen i fordelingen af formuerne, fordi formuerne i sig selv – dvs. når der ses bort fra kapitalindkomsterne – har betydning for forbrugsmulighederne. Borgere med en stor formue kan alt andet lige have et større forbrug end borgere med en lille formue.

Afsnittet ser på udviklingen i fordelingen af formuerne

I dette afsnit ses der på, hvordan formuerne er fordelt, og hvordan formuefordelingen har udviklet sig de seneste 25 år. Formuefordelingen er betydeligt mere ulige end fordelingen af de disponible indkomster, men fordelingen af formuerne ser ikke ud til at have ændret sig væsentligt fra 1990 til 2014.

Formuefordelingen i 2014

Nettoformue måler, hvor rige borgerne er

For at måle hvor rige eller formuende borgerne er, opgøres deres nettoformuer, jf. boks V.10. En persons nettoformue defineres som forskellen mellem personens formue og gæld, hvor formuen er lig med værdien af personens aktiver (f.eks. ejendomme, aktier og pensionsopsparing), og gælden er lig med værdien af personens passiver (f.eks. banklån, realkreditlån og SU-lån). Hvis personens gæld er større end personens formue, er nettoformuen negativ, og personen har således nettogæld.¹²

12) I kapitlet bruges ordet formue generelt som synonym for nettoformuen. I de tilfælde, hvor ordet har en anden betydning, skulle det gerne fremgå af den sammenhæng, som ordet indgår i.

Nettoformuen inkl. pension er i gennemsnit på 1,1 mio. kr.

Den gennemsnitlige nettoformue inkl. pension er på knap 1,1 mio. kr. pr. person, jf. tabel V.4. Aktiverne inkl. pension har gennemsnitligt en værdi på knap 1,7 mio. kr., mens passiverne har en værdi på knap 0,6 mio. kr.¹³

Vigtigste aktiver er ejendomme og pensionsopsparing

Vurderet efter aktivernes værdi er de vigtigste aktiver ejendomme og pensionsopsparing. Hver person ejer i gennemsnit ejendomme til en værdi af omkring 770.000 kr. og har i gennemsnit en pensionsopsparing på omkring 530.000 kr. Indståender i pengeinstitutter samt aktier og investeringsforeningsbeviser udgør dog også en væsentlig andel af aktiverne. Den samlede værdi af disse aktiver udgør i gennemsnit godt 230.000 pr. person. Den overvejende del af passiverne (98 pct.) udgøres af gæld til kreditforeninger og pengeinstitutter.

Formuerne er mere ulige fordelt end indkomsterne

Formuerne er væsentligt mere ulige fordelt end indkomsterne. Gini-koefficienten for nettoformuen inkl. pension er således 0,71, mens det tilsvarende mål for den ækvivalerede disponible indkomst i 2014 er 0,27, som det fremgår af tabel V.4 og afsnit V.2.

- 13) Med en gennemsnitlig nettoformue på 1,1 mio. kr. pr. person kan den samlede nettoformue for de knap 4,4 mio. personer, der indgår i analyserne, opgøres til omkring 4.800 mia. kr. Der findes forskellige måder at opgøre nettoformuerne på, og der er dermed også forskellige bud på husholdningernes samlede nettoformue. I nationalregnskabet opgøres husholdningernes samlede nettoformue i 2014 til omkring 6.600 mia. kr., jf. Danmarks Statistik (2016).

Tabel V.4 Nettoformuernes sammensætning, 2014

	<0	=0	>0	Gns.	Median	Gini
	----- Pct. -----			-- 1.000 kr. --		
1 Nettoformue inkl. pension (3-13)	11,6	0,0	88,4	1.093	536	0,71
2 Nettoformue ekskl. pens. (3-12-13)	26,3	0,1	73,6	563	145	0,96
3 Aktiver i alt, inkl. pens. (4+8+12)	0,0	0,1	99,9	1.657	1.097	0,58
4 Reale aktiver i alt (5+6+7)	0,0	27,8	72,2	869	564	0,64
5 Ejendomme	0,0	45,0	55,0	771	406	0,70
6 Andele i andelsboligforeninger	0,0	93,3	6,7	56	0	0,95
7 Biler ^{a)}	0,0	41,2	58,8	42	18	0,67
8 Finansielle aktiver i alt, ekskl. pension (9+10+11)	0,0	1,2	98,8	258	48	0,79
9 Indestående i pengeinstitutter	0,0	1,4	98,6	136	39	0,72
10 Aktier og investeringsforeningsbeviser	0,0	66,6	33,4	99	0	0,95
11 Obligationer, pantebreve og udenlandske aktiver ^{b)}	0,0	95,5	4,5	23	0	0,99
12 Pensionsopsparing	0,0	3,5	96,5	530	295	0,61
13 Passiver i alt (14+15+16)	0,0	22,0	78,0	564	228	0,69
14 Gæld til pengeinstitutter	0,0	30,7	69,3	156	27	0,77
15 Kreditforeningsgæld	0,0	57,0	43,0	395	0	0,76
16 Anden gæld ^{c)}	0,0	86,8	13,2	13	0	0,98

a) Værdien af biler er opgjort med udgangspunkt i data fra 2013.

b) Datamaterialet gør det ikke muligt at opdele de udenlandske aktiver på reale og finansielle aktiver. Det er valgt at medtage alle udenlandske aktiver som en del af de finansielle aktiver.

c) Anden gæld omfatter gæld til det offentlige, der er overgivet til restanceindrivelse, pantebrevsgæld samt gæld i udlandet.

Anm.: <0, =0 og >0 angiver, hvor stor en andel af observationerne, der er hhv. negative, nul eller positive.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Boks V.10 Beregning af borgernes nettoformuer

Borgernes nettoformuer bestemmes med udgangspunkt i registerdata fra Danmarks Statistik. Datamaterialet indeholder for hver enkelt borger oplysninger om værdien af en række af de aktiv- og passivtyper, som har størst betydning for nettoformuernes størrelse.^a

Der er således oplysninger om værdien af følgende aktiver: ejendomme (inkl. fritidsboliger, erhvervsjendomme og byggegrunde), andele i andelsboliger, biler, aktier og investeringsforeningsbeviser, indestående i pengeinstitutter, obligationer, pantebreve, udenlandske aktiver og pensionsopsparing. Der findes også oplysninger om værdien af følgende passiver: gæld til pengeinstitutter, gæld til kreditforeninger, pantebrevsgæld, gæld til udlandet og gæld til det offentlige, som er overgivet til restanceinddrivelse.

Der mangler derimod oplysninger om andre betydningsfulde aktiver og passiver. De formentlig vigtigste udeladte poster på aktivsiden er unoterede aktier og hovedaktionæraktier. Det må formodes, at det især er borgere med relativt store formuer, der ejer disse aktiver. Herudover indeholder datamaterialet ikke oplysninger om bl.a. kontantbeholdninger, lystbåde samt gæld og tilgodehavender hos private (f.eks. venner og familie).

Aktivernes og passivernes værdi er som udgangspunkt opgjort til markedsværdien. Markedsværdien af ejendomme er estimeret ud fra oplysninger om den offentlige ejendomsvurdering og salgsprisen på solgte ejendomme, jf. Danmarks Statistik (2015b). For pensionsopsparingerne er værdien opgjort efter et skønnet fradrag for udskudt skat (der er anvendt en skattesats på 40 pct.).

Nettoformuerne opgøres på personniveau, og kun personer over 17 år er medtaget i analyserne. For enlige og hjemmeboende børn er formuen lig den personlige formue. For personer, der er gifte eller samlevende, bestemmes formuen som halvdelen af den formue, personen og dennes ægtefælle eller samlever ejer til sammen.

a) Beskrivelsen af datamaterialet tager udgangspunkt i de data, der er tilgængelige for 2014.

Knap halvdelen af den samlede nettoformue ejes af de 10 pct. rigeste

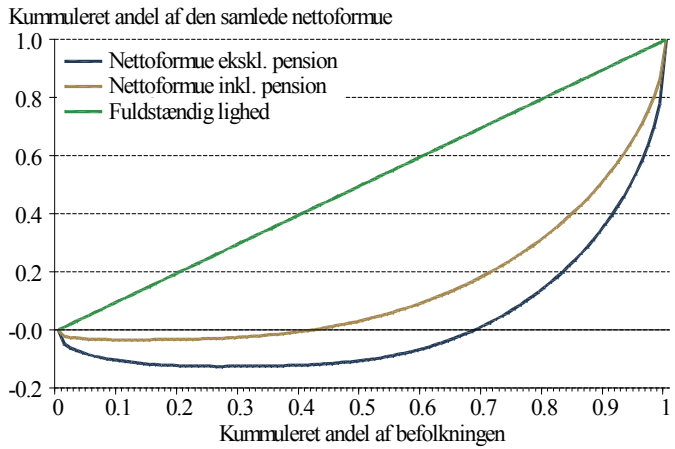
Nogle få borgere har meget store formuer, mens relativt mange har formuer, der er negative eller tæt på 0. Den typiske borger har derfor en formue væsentligt under gennemsnittet. Medianværdien for nettoformuerne inkl. pension er på knap 540.000 kr., hvilket er omkring halvt så meget som den gennemsnitlige værdi på 1,1 mio. kr. At relativt få borgere har meget store nettoformuer, betyder også, at formuerne i høj grad er koncentreret hos en mindre del af befolkningen. De 10 pct. rigeste ejer knap 48 pct. af den samlede nettoformue inkl. pension, og de 1 pct. rigeste ejer omkring 14 pct. af nettoformuerne inkl. pension, jf. figur V.13. Den halvdel af befolkningen, der har de mindste nettoformuer, ejer derimod kun omkring 3 pct. af den samlede nettoformue inkl. pension.

Formueuligheden reduceres, når pension indregnes

Formueuligheden er mindre, når nettoformuen opgøres inkl. pension, end når nettoformuen opgøres ekskl. pension.¹⁴ Det hænger bl.a. sammen med, at nettoformuen øges relativt mest i bunden og midten af formuefordelingen, og at færre har en negativ nettoformue, når pension indregnes i nettoformuerne.¹⁵

- 14) Gini-koefficienterne for nettoformuen inkl. pension og nettoformuen ekskl. pension er hhv. 0,71 og 0,96, jf. tabel V.4.
- 15) Boks V.11 diskuterer, hvad det betyder for Gini-koefficienten, at en væsentlig del af nettoformuerne er negative.

Figur V.13 Lorenzkurver, 2014

Anm.: Et givent punkt (x,y) på Lorenzkurven viser, hvor stor en andel af den samlede nettoformue (y), der ejes af borgerne med de x·100 pct. laveste nettoformuer, jf. også. boks V.1 i afsnit V.2.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Boks V.11 Negative nettoformuers betydning for Gini-koefficienten

Sammenlignet med indkomstfordelingen er fordelingen af nettoformuerne lidt speciel, idet en væsentlig del af borgernes nettoformuer er negative. Pga. de negative nettoformuer ligger en betydelig del af Lorenzkurven for nettoformuerne under x-aksen, jf. figur V.13. Det er med til at øge Gini-koefficienten. Gini-koefficienten er således, som beskrevet i boks V.1 i afsnit V.2, bestemt af størrelsen på arealet mellem Lorenzkurven og kurven for den lige fordeling (dvs. diagonalen i Lorenzdiagrammet). Jo større andel de negative nettoformuer udgør af den samlede nettoformue, jo større er Gini-koefficienten alt andet lige.

Man skal dog være varsom med fortolkningen af Gini-koefficienten og ændringer i denne, når der findes negative nettoformuer, jf. OECD (2015). Hvis man f.eks. øger alle positive nettoformuer med 10 pct., og lader de negative nettoformuer være uændrede, så øges de absolutte formueforskelle. Gini-koefficienten reduceres derimod, fordi de negative nettoformuers andel af den samlede nettoformue bliver mindre. I dette tænkte eksempel vil mange nok mene, at uligheden forøges, men Gini-koefficienten viser altså, at den relative ulighed mindskes.^a

- a) For det nævnte eksempel kan det vises, at den relative forskel mellem nettoformuerne og gennemsnittet (dvs. den absolutte forskel mellem en borgers nettoformue og gennemsnittet divideret med gennemsnittet) reduceres for alle personer i formuefordelingen. Det skyldes, at gennemsnittet som følge af de negative nettoformuer øges med mere end 10 pct.

Formuerne varierer med alder og indkomst**Formueulighed skyldes bl.a. variation i alder og indkomst**

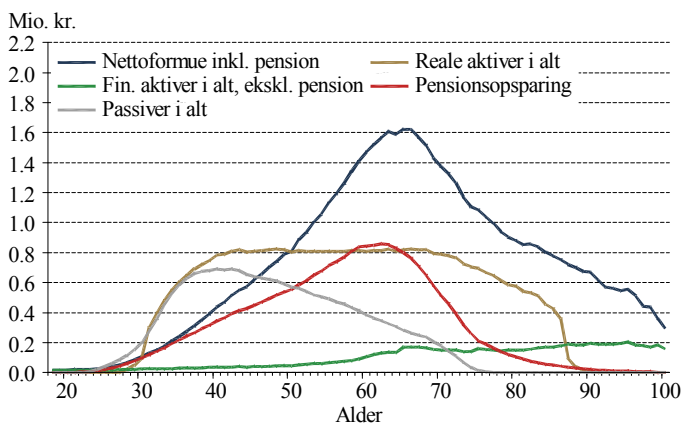
Uligheden i formuerne skyldes en række forskellige forhold. To af de faktorer, der har størst betydning, er variationen i borgernes alder og indkomst. I det følgende ses der på, hvordan formuerne varierer med hver af disse faktorer.

Formuerne vokser indtil 65-årsalderen

Formuernes størrelse varierer i høj grad med borgernes alder, jf. figur V.14. Nettoformuerne inkl. pension stiger indtil omkring 65-årsalderen, hvor mange går på pension. Herefter falder nettoformuerne, fordi de ældre begynder at bruge af deres pensionsopsparing. Ved 65-årsalderen er medianværdien for nettoformuerne inkl. pension ca. 1,6. mio. kr.¹⁶

- 16) Faldet i pensionsformuerne efter 65-årsalderen skyldes ikke kun, at borgerne bruger af deres pensionsopsparing, men også at de ældste borgere ikke i samme omfang som de nuværende er-

Figur V.14 Aldersvariation i nettoformuerne mv., medianværdier i 2014

Anm.: Reale aktiver består af ejendomme, andele i andelsboligforeninger og biler.

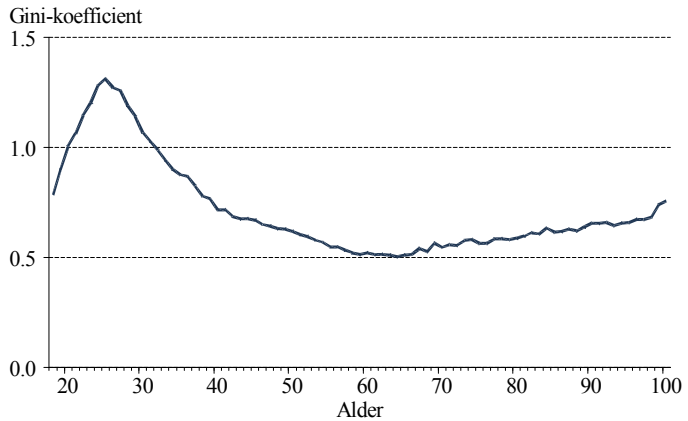
Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Også formueulighed blandt borgere med samme alder

Også blandt borgere med samme alder er der betydelige forskelle i nettoformuernes størrelse, og formueuligheden skyldes således ikke kun borgernes forskellige alder. Målt ved Gini-koefficienten er fordelingen af nettoformuen inkl. pension mest ulige blandt de unge omkring 25-årsalderen, jf. figur V.15. Efter 25-års alderen mindskes uligheden med alderen indtil 65-årsalderen, hvorefter uligheden igen stiger. At Gini-koefficienten vokser frem til 25-årsalderen, skyldes især, at andelen med negative nettoformuer vokser. I takt med, at andelen med negative nettoformuer mindskes efter 25-årsalderen, reduceres Gini-koefficienten også. Den voksende Gini-koefficient efter 65-årsalderen skyldes, at nettoformuen inkl. pension falder hurtigst for personer med relativt små formuer.

hvervsaktive har været omfattet af overenskomstaftalte arbejdsmarkedspensioner, jf. Houlberg mfl. (2016).

Figur V.15 Aldersvariation i Gini-koefficienten for nettoformuen inkl. pension, 2014

Anm.: Se boks V.1 i afsnit V.2 for en nærmere beskrivelse af Gini-koefficienten.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Indkomst- og formueniveau hænger sammen

Udover alderen har borgernes indkomstniveau også væsentlig betydning for størrelsen af deres nettoformue. Nettoformuen er generelt større, jo større indkomsten er. Borgere med høj indkomst har således generelt bedre mulighed for at spare op eller nedbringe gæld. Pensionssystemet betyder også, at der er en meget klar positiv sammenhæng mellem lønindkomsten og værdien af pensionsopsparingen. Endelig vokser ejerboligernes værdi generelt med indkomsten. Opsparing i boligen (forskellen mellem markedsværdien af boligen og boliglånets størrelse) er derfor typisk også størst for borgere med høj indkomst.

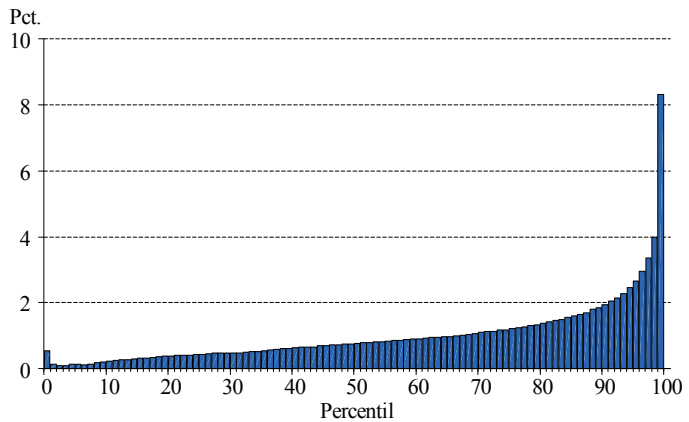
Høj formue giver pensionister større indkomst

For borgere, der er gået på pension, er der også en positiv sammenhæng mellem indkomst og formue. Den positive sammenhæng skyldes dog ikke i så høj grad, at indkomsten øger formuen, men snarere at udbetalinger fra pensionsordninger og kapitalafkast (herunder lejeværdi af egen bolig) indgår i den disponible indkomst. Jo større formuen er, jo større vil pensionsudbetalingerne og kapitalindkomsterne typisk være.

Borgere med høj indkomst ejer relativt stor andel af den samlede nettoformue

Borgerne med de højeste disponible indkomster ejer en væsentlig større andel af den samlede nettoformue inkl. pension end borgerne med lavere indkomster, jf. figur V.16. De 10 pct. af borgerne, der har de største indkomster, ejer således omkring 32 pct. af den samlede nettoformue inkl. pension, mens de 10 pct. med de laveste indkomster kun ejer 2 pct. af nettoformuen.

Figur V.16 Andel af den samlede nettoformue inkl. pension, der ejes af forskellige percentiler i indkomstfordelingen, 2014

Anm.: Figuren viser, hvor stor en andel af den samlede nettoformue inkl. pension, der ejes af forskellige percentiler i fordelingen for de ækvivalerede disponible indkomster.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Udviklingen i formuefordelingen de seneste 25 år

Udvikling over tid belyses med andre nettoformuetal

I det følgende ses der på, hvordan fordelingen af formuerne har ændret sig fra 1990 til 2014. Analyserne anvender nettoformuer, der er opgjort på en anden og mindre tilfredsstillende måde end i de tidligere analyser, der fokuserer på formuefordelingen i 2014, jf. boks V.12. Baggrunden for den ændrede opgørelsesmetode er, at der siden 1990 har været en række ændringer i det datagrundlag, der anvendes til beregningen af nettoformuerne.

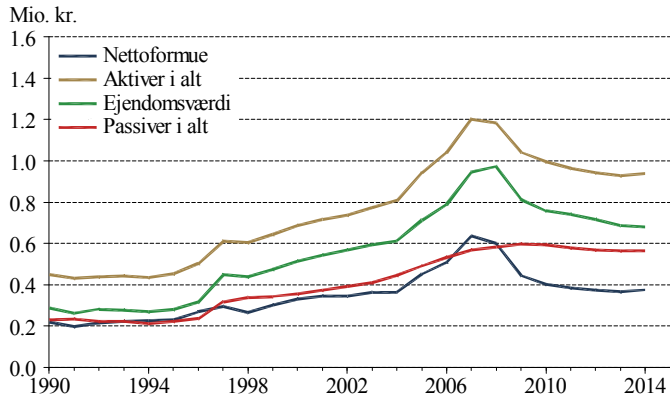
Uligheden undervurderes, da der ses bort fra pension

Ændringerne i opgørelsen af nettoformuerne reducerer formueniveauet og får formuefordelingen til at fremstå mere ulige. Det skyldes især udeladelsen af pensionsformuerne, der udgør en stor andel af nettoformuerne – særligt i bunden og midten af formuefordelingen. Derudover udelades værdien af biler og andele i andelsboliger, og værdien af ejendomme er opgjort til de offentlige ejendomsvurderinger i stedet for de estimerede markedsværdier.

Nettoformuerne er vokset de sidste 25 år

Den gennemsnitlige nettoformue ekskl. pension har ændret sig en del gennem de seneste 25 år, jf. figur V.17. Formuerne steg i perioden fra 1990 til 2007, hvilket især skyldes stigende ejendomspriser. Efter 2007 og starten af den finansielle krise vendte udviklingen, og ejendomspriserne og formuerne begyndte at falde. Samlet set har der fra 1990 til 2014 været en stigning på godt 70 pct. i den gennemsnitlige nettoformue ekskl. pension målt i 2014-priser. Hvis pensionsformuerne blev medregnet, ville stigningen i den gennemsnitlige nettoformue dog være markant større, da den samlede pensionsformue er vokset kraftigt siden 1990.

Figur V.17 Gennemsnitlig nettoformue ekskl. pension

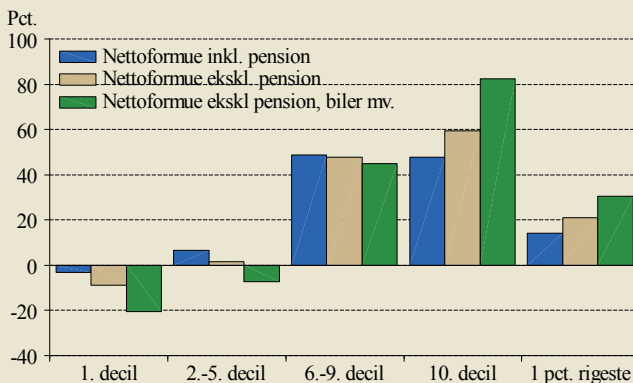
Anm.: Nettoformuerne ekskl. pension og værdien af aktiverne ekskl. pension er opgjort ekskl. værdien af biler og andele i andelsboligforeninger, og værdien af ejendomme er fastsat til den offentlige ejendomsvurdering. Gennemsnittene for 2014 er derfor forskellige i figuren og i tabel V.4. Opgørelsesmetoden for værdien af aktiverne, passiverne og nettoformuerne er ændret væsentligt i 1997, jf. boks V.13. Alle beløb er omregnet til 2014-priser ved hjælp af forbrugerprisindekset.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Boks V.12 Forskellige opgørelser af nettoformuerne

Der har siden 1990 været en række ændringer i det datagrundlag, der anvendes til bestemmelsen af nettoformuerne, jf. boks V.13. Nettoformuerne er derfor ikke opgjort på samme måde i de analyser, der ser på formuefordelingen i 2014, og de analyser, der ser på udviklingen i formuefordelingen. I analyserne af formuefordelingens udvikling fra 1990 til 2014 indgår pensionsformuen samt værdien af andele i andelsboliger og biler ikke i nettoformuerne, og værdien af ejendomme er lig med de offentlige ejendomsvurderinger i stedet for de estimerede markedsværdier. Disse ændringer i opgørelsen af nettoformuerne får formuefordelingen til at fremstå mere ulige. De 10 pct. mest formuende ejede f.eks. godt 80 pct. af nettoformuerne i 2014, hvis nettoformuerne opgøres ekskl. pension, biler og andele i andelsboligforeninger, jf. figur A. Opgøres nettoformuerne derimod inkl. disse aktivtyper, ejede de 10 pct. mest formuende knap 50 pct. af nettoformuerne.

Figur A Nettoformuefordelingen, 2014

Anm.: Figuren viser andelen af den samlede nettoformue, der ejes af udvalgte grupper i formuefordelingen, ved anvendelse af forskellige opgørelsesmetoder for nettoformuerne. Nettoformuerne ekskl. pension, biler mv. medtager ikke værdien af andele i andelsboliger, og værdien af ejendomme er opgjort til de offentlige ejendomsvurderinger. Borgerne er inddelt efter størrelsen på deres nettoformue. 1. decil består af de 10 pct. fattigste, 2.-5. decil består af de 50 pct. fattigste ekskl. de 10 pct. fattigste, 6.-9. decil består af de 50 pct. rigeste ekskl. de 10 pct. rigeste, og 10. decil består af de 10 pct. rigeste.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Boks V.13 Ændringer i opgørelsen af nettoformuerne

Fra 1990 til 2014 har der været en række ændringer i opgørelsen af nettoformuerne. I det følgende beskrives de væsentligste ændringer.

1997

Før 1997 blev nettoformuer over et vist niveau beskattet, og borgerne skulle derfor selvangive værdien af deres forskellige aktiver og passiver til SKAT. Efter formueskattens afskaffelse i 1997 skulle borgerne kun selvangive oplysninger om værdien af de aktiver og passiver, der var placeret i udlandet. SKAT modtog fortsat oplysninger om en betydelig andel af borgernes finansielle aktiver og passiver fra bl.a. pengeinstitutter og kreditforeninger. Via den offentlige ejendomsvurdering blev der også fortsat indhentet oplysninger om værdien af borgernes ejendomme. Der var dog en række formuekomponenter, som der ikke længere var oplysninger om. Det drejede sig bl.a. om værdien af unoterede aktier, kontantbeholdninger, andele i andelsboligforeninger, biler, lystbåde, campingvogne samt tilgodehavender hos private og gæld til private, jf. Danmarks Statistik (1999, 2007).

2004

Med etableringen af Danmarks Statistiks nye statistik om familiernes formuer og gæld er det fra 2004 blevet muligt at inkludere værdien af biler og andele i andelsboligforeninger i nettoformuerne, jf. Danmarks Statistik (2015a, 2015b). Fra 2004 er det ved beregningen af nettoformuerne også blevet muligt at benytte estimerede markedsværdier af borgernes ejendomme i stedet for de offentlige ejendomsvurderinger, der ikke i samme grad afspejler ejendommenes potentielle handelsværdi.

2014

Fra 2014 er det muligt at inkludere værdien af borgernes pensionsopsparinger i nettoformuerne, jf. Danmarks Statistik og Danmarks Nationalbank (2016).

Ulighed i formuefordelingen er ikke ændret væsentligt

Graden af ulighed i formuefordelingen ser derimod ikke ud til at have ændret sig væsentligt, vurderet ud fra, hvor stor en andel af den samlede nettoformue ekskl. pension, der ejes af borgerne i forskellige dele af formuefordelingen. Borgerne med de 10 pct. højeste nettoformuer ejer f.eks. omtrent samme andel af den samlede nettoformue i 2014 som i starten af 1990'erne, jf. figur V.18. Formuefordelingen har dog ændret sig lidt undervejs fra 1990 til 2014. Andelen af den samlede nettoformue, der ejes af borgerne med de 10 pct. højeste formuer, faldt lidt fra 1990 til 2007, men steg igen fra 2007 til 2014.¹⁷

Pensionsformuer har formentlig mindsket formueuligheden

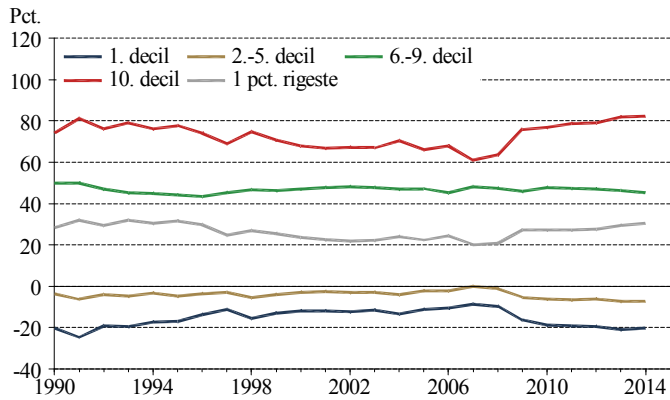
Kunne pensionsformuerne medregnes i nettoformuerne tilbage i tiden, ville det formentlig trække i retning af at reducere formueuligheden fra 1990 til 2014, da væksten i pensionsformuerne har øget formuerne relativt mest i bunden og i midten af formuefordelingen. Dette forhold understøtter resultatet om, at formuefordelingen ikke er blevet mere ulige.

Øget indkomstulighed skyldes ikke øget formueulighed

Fordelingen af nettoformuerne ekskl. pension efter borgernes placering i indkomstfordelingen ser heller ikke ud til at have ændret sig væsentligt fra 1990 til 2014. Det er i overensstemmelse med resultaterne i afsnit V.3, der viste, at fordelingen af kapitalindkomsterne ikke er blevet mere koncentreret på de højeste indkomster. Det ser derfor ikke ud til, at ændringer i formuefordelingen har medvirket til den øgede ulighed i de disponible indkomster.

17) Faldet fra 1990 til 2007 skyldes, at formuerne i midten af formuefordelingen voksede relativt mere end formuerne blandt dem med de største formuer; samtidigt faldt de negative nettoformuers andel af den samlede nettoformue som følge af et stigende gennemsnitligt formueniveau. Stigningen efter 2007 kan ses som et resultat af den modsatte tendens, altså at formuerne i midten af formuefordelingen faldt mere end blandt de rigeste, og at de negative nettoformuers andel af den samlede nettoformue steg som følge af faldet i den gennemsnitlige nettoformue.

Figur V.18 Andelen af den samlede nettoformue ekskl. pension, der ejes af forskellige grupper i formuefordelingen

Anm.: Borgerne er hvert år inddelt efter størrelsen på deres nettoformue ekskl. pension (opgjort ekskl. biler og andele i andelsboligforeninger, og værdien af ejendomme er fastsat til den offentlige ejendomsvurdering). 1. decil består af de 10 pct. fattigste, 2.-5. decil består af de 50 pct. fattigste ekskl. de 10 pct. fattigste, 6.-9. decil består af de 50 pct. rigeste ekskl. de 10 pct. rigeste, og 10. decil består af de 10 pct. rigeste. Opgørelsesmetoden for værdien af aktiverne, passiverne og nettoformuerne er ændret væsentligt i 1997, jf. boks V.13.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

V.5 Sammenfatning

Stigende ulighed i OECD lande

De seneste 25 år er uligheden steget i de fleste OECD-lande. I USA har den stigende ulighed manifesteret sig ved, at de allerhøjeste af indkomsterne har haft en markant større del af de samlede indkomster, mens uligheden i andre lande i mindre grad har været forårsaget af udviklingen i de allerhøjeste indkomster.

Stigning i uligheden i Danmark de seneste 25 år

Uligheden i de danske indkomster er også steget de seneste 25 år. Stigningen kan henføres til såvel politiske tiltag som til konsekvenser af ændringer på arbejds- og finansmarkederne. Samlet set er uligheden i den disponible indkomst målt ved Gini-koefficienten steget fra 0,20 i 1990 til 0,27 i 2014.

Større spredning i både top og bund ...

Spredningen i indkomsterne er øget både i toppen og bunden af indkomstskalaen målt som afstanden fra medianen til indkomsterne 10 pct. fra de laveste indkomster og fra medianen til indkomsterne 10 procent fra toppen. Den øgede spredning i indkomsterne afspejler sig også i, at personerne med de allerhøjeste indkomster får en større andel af de samlede indkomster, og at antallet af personer i fattigdom er steget. Personerne med de allerhøjeste indkomster har dog fortsat en mindre andel af de samlede indkomster end den tilsvarende gruppe har i andre lande, og andelen af fattige i Danmark er lavere end i næsten alle andre sammenlignelige lande. Uligheden i Danmark er derfor fortsat blandt de laveste i OECD.

...men fortsat lav spredning

Kilder til større ulighed

To af de indkomstkomponenter, der har bidraget til den stigende ulighed er arbejdsindkomsterne og kapitalindkomsterne.

Større ulighed i arbejdsindkomst

Uligheden i arbejdsindkomsterne er steget gradvist siden 1994, men det er især efter 2008, at spredningen i arbejdsindkomsterne er taget til. Samtidig med at spredningen i arbejdsindkomsterne er steget, er indkomsterne for personer i husholdninger, der har arbejdsindkomster, steget mere end for andre personer. Dette kan blandt andet henføres til, at

overførselsindkomsterne er steget mindre end lønindkomsterne.

Kapitalindkomst er meget ulige fordelt

Stigende kapitalindkomster har også bidraget til øget ulighed i de samlede indkomster. Kapitalindkomsterne er meget ulige fordelt, idet det især er personer i toppen af indkomstfordelingen, der har store positive kapitalindkomster.

Renteudgifter er faldet og aktieindkomster er steget

Stigningen i kapitalindkomsterne skyldes især, at renteudgifterne er faldet, som følge af at renteniveaulet er faldet, og at aktieindkomsterne er steget mere end den disponible indkomst. I den observerede periode er aktiekursindekset således steget betydeligt i Danmark.

Skattesystemet modvirker tendens til øget ulighed ...

Den stigende ulighed følger af udviklingen i arbejds- og kapitalindkomsterne, men den bliver delvis modvirket af skattesystemet. Det skyldes, at skattesystemet er progressivt, idet personer med høje indkomster betaler en højere gennemsnitsskat end personer med lave indkomster.

... men skattereformerne har reduceret udligning

I modsat retning trækker, at en række skattereformer i perioden har reduceret skattesystemets udlignende effekt. Reformerne har generelt set udvidet skattebaserne, reduceret værdien af fradrag og sænket skatten i både toppen og bunden af indkomstskalaen, men lettelserne har været størst i toppen.

Overførselsindkomsterne udligner mindre

De offentlige indkomstoverførsler bidrager også til omfordelingen i samfundet. Bidraget til udligningen af indkomster er imidlertid blevet reduceret i perioden 1994 til 2014. Det er der flere årsager til. For det første er antallet af dagpengemodtagere faldet, hvilket har reduceret betydningen af det samlede offentlige overførselssystem. For det andet er den gennemsnitlige ydelse faldet til personer på permanente overførselsindkomster som folkepension, førtidspension og efterløn, hvilket har reduceret indkomstoverførslernes udlignende effekt.

Befolkningens sammensætning er ændret

En af de bagvedliggende forklaringer på den stigende ulighed i de disponible indkomster fra 1994-2014 har været, at befolkningens sammensætning er ændret. Hvis befolkningens sammensætning i forhold til alder, herkomst og ud-

dannelse havde været som i 1994, ville stigningen i uligheden frem til 2014 alt andet lige have været 25-30 pct. mindre.

Flere med videregående uddannelse giver højere ulighed

Det er især en ændret uddannelsessammensætning, som har haft betydning. Uddannelsesniveaue i befolkningen er steget, og flere af de nye på arbejdsmarkedet i 2014 har gennemført en videregående uddannelse, mens færre er ufaglærte.

Flere under uddannelse giver højere ulighed

En konsekvens af den forøgede uddannelsesindsats er også, at der især efter 2008 har været flere under uddannelse. Da indkomsten er lav under uddannelse, bidrager dette til en forøgelse af den målte ulighed i samfundet.

Formuerne er fortsat skævt fordelt

Større ulighed i formuer end i indkomst

Uligheden i formuen er større end for indkomsterne. En del af uligheden i formuerne skyldes, at der helt naturligt er betydelig variation i den gennemsnitlige formue på tværs af livet og dermed imellem forskellige aldersgrupper. Formueuligheden er dog også stor inden for den samme aldersgruppe.

De 10 pct. rigeste ejer knap halvdelen

Den gennemsnitlige formue inklusive pensionsopsparing var knap 1,1 mio. kr. i 2014, mens medianværdien var knap 540.000 kr. Årsagen til den store forskel mellem gennemsnit og median er, at formuerne i høj grad er koncentreret hos en mindre del af befolkningen. Således ejer de 10 pct. rigeste knap 48 pct. af de samlede registrerede formuer inkl. pension.

Formue topper ved 65 år

Den gennemsnitlige formue for unge under 25 år er stort set nul, mens den er ca. 1,6 mio. kr. inkl. pensionsopsparing for personer i aldersgruppen på ca. 65 år. Det afspejler, at nogle unge stifter gæld i forbindelse med uddannelse, men at de fleste sparer op, når de træder ind på arbejdsmarkedet. Udviklingen i formuen påvirkes udover opsparingen også af afkastet på formuen samt af arv og gaver.

Størst ulighed blandt unge

Uligheden i formue målt ved Gini-koefficienten er størst blandt personer i alderen 25 til 35 år, hvor nogle stifter gæld

f.eks. i forbindelse med uddannelse og boligkøb, mens andre sparer op. Uligheden i formue aftager frem mod midten af 60'erne, hvorefter den forbliver på et nogenlunde uændret niveau.

Boliger og pensionsopsparing er store aktiver

Husholdningernes gennemsnitlige formue udgør per person næsten 1,1 mio. kr. i 2014, hvor boliger udgjorde det største aktiv med ca. 800.000 kr. i 2014, mens pensionsopsparing udgjorde godt 500.000 kr. Likvide aktiver som indestående i banker og aktier udgør til gengæld kun ca. 230.000 kr. i gennemsnit. Gælden udgjorde godt 550.000 kr. i 2014, og den bestod fortrinsvis af gæld til pengeinstitutter og kreditforeninger.

Næsten uændret relativ fordeling de seneste 20 år

Oplysninger om pensionsformuerne er først tilgængelige fra 2014. Betragtes udviklingen i fordelingen af formuerne, ekskl. pensioner, spores der ikke nogen klar tendens til hverken stigende eller faldende ulighed gennem de seneste 25 år. Eksempelvis ejede den rigeste promille af befolkningen nogenlunde den samme andel af den samlede nettoformue ekskl. pensionsopsparing i 2014 som i 1990, nemlig omkring 30 pct. af den samlede nettoformue, mens de mest gældsatte 10 pct. af befolkningen havde en nettogæld på ca. 20 pct. af nettoformuen i hele perioden.

Bredere pensionsopsparing reducerer formodentlig ulighed

Pensionsopsparing er de seneste 25 år blevet udbredt til større grupper på arbejdsmarkedet, og det har forøget opsparingen i de fleste grupper med tilknytning til arbejdsmarkedet. Pensionsformuerne bidrager formodentlig til en større lighed i formuefordelingen, set i forhold til formuefordelingen ekskl. pension.

Litteratur

Andersen, S. og H.J. Nielsen (2016): Ansvar for borgeres økonomiske inkompetence. Manuskript forberedt til Nationaløkonomisk Forenings Årsmøde 2016.

Andersen, T.M. og J. Maibom (2016): The Big Trade-Off between Efficiency and Equity – Is it There? CEPR Discussion Paper No. 11189.

Atkinson, A.B. og J.E. Søgaaard (2016): The Long-Run History of Income Inequality in Denmark. *Scandinavian Journal of Economics*, 118 (2), s. 264-291.

Dabla-Norris, E, K. Kochhar, N. Suphaphiphat, F. Ricka og E. Tsounta (2015): Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. IMF Staff Discussion Note 15/13.

Danmarks Statistik (1999): *Skatter og afgifter: Oversigt 1999*.

Danmarks Statistik (2007): *Indkomster 2005*.

Danmarks Statistik (2013): Om usikkerhed i EU-SILCs målinger af indkomstfordelingen.

Danmarks Statistik (2015a): Dokumentation: Husholdningernes formue i biler.

Danmarks Statistik (2015b): Dokumentation: Husholdningernes formue i fast ejendom.

Danmarks Statistik (2016): Difference mellem familiefordelt og nationalregnskabsbaseret formue og gæld i husholdningerne.

Danmarks Statistik og Danmarks Nationalbank (2016): Dokumentation af formuestatistikken: Pensioner.

Ekspertudvalg om fattigdom (2013): *En dansk fattigdomsgrænse – analyser og forslag til opgørelsesmetoder*.

Goldin, C. og L.F. Katz (2008): *The Race between Education and Technology*. Belknap Press of Harvard University Press.

Hoffmann, R. (2013): How to Measure the Progressivity of an Income Component. *Applied Economics Letters*, 20 (4), s. 328-331.

Houlberg, K., N. Kristensen og C. Kolodziejczyk (2016): *Borgernes pensionsformuer*. KORA.

Jones, C.I. og P.J. Klenow (2016): Beyond GDP? Welfare across Countries and Time. *American Economic Review*, 106 (9), s. 2426–2457.

Jørgensen, S. (2001): Analyser af indkomstfordeling. Arbejdspapir 2001:6. Det Økonomiske Råds Sekretariat.

Kjeldsen, M.M. (2016): Dekomponering af den stigende Gini-koefficient. Dokumentationsnotat. De Økonomiske Råds Sekretariat.

Lerman, R.I. og S. Yitzhaki (1985): Income Inequality Effects by Income Source: A New Approach and Applications to the United States. *Review of Economics and Statistics*, 67 (1), s. 151-156.

Mankiw, N. G. (2015): Yes, $r > g$. So What? *American Economic Review*, 105 (5), s. 43-47.

OECD (2015): *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*.

Piketty, T. (2014): *Kapitalen i det 21. århundrede*. Gyldendal.

Piketty, T., E. Saez og S. Stantcheva (2014): Optimal Taxation of Top Labor Incomes: A Tale of Three Elasticities. *American Economic Journal: Economic Policy*, 6 (1), s. 230-271.

Pyatt, G. (1976): On the Interpretation and Disaggregation of Gini Coefficients. *Economic Journal*, 86 (342), s. 243-255

Rosen, S. (1981): The Economics of Superstars. *American Economic Review*, 71 (5), s. 845-858.

Saez, E. (2015): www.inequality.org/income-inequality

Sen, A. (1976): An Ordinal Approach to Measurement. *Econometrica*, 44 (2), s. 219-231.

Shorrocks, A.F. (1980): The Class of Additively Decomposable Inequality Measures. *Econometrica*, 48 (3), s 613-625.

Theil, H. (1967): *Economics and Information Theory*. North-Holland Publishing Company.

Tranæs, T., S. Arnberg og A. Holm (2006): Progressive Taxation and Wages: Micro Evidence. I: Agell, J. og P.B. Sørensen (red.): *Tax Policy and Labor Market Performance*. MIT Press.

Økonomi- og Indenrigsministeriet (2013): *Fordeling og incitamenter*. www.fm.dk

Økonomi- og Indenrigsministeriet (2014): *Familiernes Økonomi – fordeling, fattigdom og incitamenter*. www.fm.dk